

شناسایی عوامل بازدارنده توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین

احمد کیخا، میترا عزتی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۶

چکیده

پژوهش حاضر باهدف شناسایی موانع درونی و بیرونی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه کارآفرین انجام شده است. برای دستیابی به این هدف با استفاده از روش فراترکیب، پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی در بازه سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۲۰ و داخلی در بازه ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ جستجو و ۵۹ منبع برای تحلیل انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش در بخش موانع بیرونی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی شامل هفت مقوله فرعی اولیه (ساختار سنتی حکمرانی، قوانین و نظارت ناکارآمد، مالیه کلان ناکارآمد، سیاست‌گذاری غیر مؤثر در آموزش عالی، ضعف در ظرفیت‌های نرم جامعه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح کلان، ضعف در ظرفیت‌های سخت جامعه) است. موانع درونی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی در برگرفته هشت مقوله فرعی اولیه (حکمرانی نامناسب داخل دانشگاه، پداگوژی غیرکارآفرین، گسست دانشگاه با صنعت، قوانین و نظارت نامناسب داخل دانشگاه، مالیه دانشگاهی ناکارآمد، ضعف در ظرفیت‌های نرم داخل دانشگاه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه و ضعف در ظرفیت‌های سخت داخل دانشگاه بوده است. افزون بر این، یافته‌ها در سطوح مقوله‌های فرعی ثانویه و ثالثیه نیز طبقه‌بندی شدند. در پایان بر اساس یافته‌های پژوهش توصیه‌های سیاستی برای نظام آموزش عالی کشور ارائه شده است.

واژگان کلیدی: زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، دانشگاه کارآفرین، زیست‌بوم کارآفرینی، دانشگاه نسل سوم

۱- دانشجوی دکتری اقتصاد و مدیریت مالی آموزش عالی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ایران.

*-استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه تهران، ایران. / نویسنده مسئول مکاتبات: ezati.m@ut.ac.ir

شرایط پویای اقتصاد جهانی، طی چند دهه اخیر، فعالیت‌های اجتماعی سیاسی و فرهنگی جوامع را بشدت تحت‌الشعاع قرار داده (Ferrandiz et al., 2018) و زمینه‌گذار اغلب جوامع از ساختار سنتی به سمت اقتصاد دانش‌بنیان را فراهم کرده است (Tejero et al., 2019). یکی از عوامل مهم در این گذار که از اوایل دهه ۸۰ توجهات ویژه‌ای به آن شد، فعالیت‌های کارآفرینی در نظام آموزش عالی است. به همین دلیل، اغلب دانشگاه‌ها، علاوه بر فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی، مسئولیت کارآفرینی و ارتباط صنعت با دانشگاه را نیز برعهده گرفته‌اند (Hayter & Cahoy, 2018). ایفای چنین مأموریتی ایجاب می‌کند تا دانشگاه‌ها در توسعه اقتصادی مناطق مختلف کشورها مشارکت فعالی داشته باشند (Guerrero et al., 2016). یکی از اقدامات صورت گرفته برای حمایت از فعالیت‌های کارآفرینانه، مطالعه دانشگاه‌ها و محیط‌های پیرامونی آن در قالب زیست‌بوم‌های کارآفرینی است (Kobylińska & Lavios, 2020; Secundo et al., 2020). چراکه زیست‌بوم‌های کارآفرینی نظامی نظام‌مند و همه‌جانبه به فعالیت‌ها و کنش‌های کارآفرینانه دارند. به همین دلیل سهم قابل توجهی در رشد اقتصادی ایفا می‌کنند (Hallam et al., 2017). استفاده از ظرفیت زیست‌بوم‌های کارآفرینی به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه که به دنبال استفاده حداکثری از ظرفیت‌های دانشی و انسانی خود می‌باشند بسیار مهم است. به همین جهت این کشورها منابع مالی فراوانی را به این امر تخصیص داده‌اند (Igwe et al., 2020) علیرغم این سرمایه‌گذاری، ضعف‌های نظیر: کمبود نیروی انسانی متخصص، نقصان اطلاعات از شرایط بازار، بوروکراسی‌های اداری، هنجارهای فرهنگی نامناسب جامعه، فقدان منابع مالی مکفی و غیره برای حمایت از زیست‌بوم کارآفرینی در کشورهای در حال توسعه به چشم می‌خورد (Mendy & Rahman, 2019; Igwe & Icha-Ituma, 2020).

در کشور ما، نیز، توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین به شکل بایسته موفقیت‌آمیز نبوده است^۱. از جمله می‌توان به طرح جامع دانشگاه تهران (شهر دانش) و طرح ناحیه نوآوری دانشگاه شریف اشاره کرد. این طرح‌ها که با صرف هزینه و زمان هنگفتی، طراحی و تدوین شد. به هنگام اجرا با موانع و محدودیت‌های جدی مواجه شده است و ممکن است نتایج و دستاوردهای مورد انتظار را برآورده نمایند (مقصر و همکاران، ۱۳۹۸). در مطالعه‌ای دیگر انتظاری (۱۳۹۷) به این نتیجه رسید که دانشگاه‌های استانی در ایران تأثیر درخور توجهی بر توسعه زیست‌بوم منطقه‌ای ندارند، چون دانشگاه‌ها نمی‌توانند فرایندها و قابلیت‌های پایه استان‌ها را به نوآوری، کارآفرینی و کسب‌وکارهای دانش‌بنیان تبدیل کنند؛ از طرف دیگر، زیست‌بومی وجود ندارد که ظرفیت جذب

مناطق را بالا ببرد و فعالیت‌های دانشگاه‌ها را به نظام‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پیوند دهد. نکته شایسته توجه این است که در توسعه فعالیت‌های کارآفرینی و استقرار زیست‌بوم کارآفرینی، باید توانمندی‌های بومی مورد توجه قرار گیرند و توسعه زیست‌بوم به شکل تقلیدی امکان‌پذیر نمی‌باشد (Isenberg, 2011). همانگونه که آیزنبرگ (Isenberg, 2011) خاطر نشان می‌کند هر پهنه جغرافیایی متناظر با شرایط خاص خود زیست‌بوم کارآفرینی را می‌پذیرد. بنابراین صرف ترجمه واژه زیست‌بوم و ورود آن به گفتمان سیاستی کشور نمی‌توان در عمل به شکل بایسته به توسعه آن پرداخت. این امر مستلزم کاوش و تحلیل ابعاد گوناگون زیست‌بوم کارآفرینی و سیاست‌گذاری متناسب با شرایط، اقتضات و امکانات و همکاری تمام بخش‌ها و ارگان‌های اجرایی می‌باشد.

بنابراین در این پژوهش، کوشش می‌شود موانع درونی و بیرونی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین از طریق فراترکیب و سنتز یافته‌های مطالعاتی داخلی و خارجی شناسایی شوند. بر پایه یافته‌های این مطالعات می‌توان با نگاهی ژرف موانع و چالش‌ها را شناخت و چارچوبی نظام‌مند را برای بهبود کارایی نظام دانشگاهی ایران و فعالیت‌های کارآفرینی تدوین نمود. این امر با توجه به شرایط کنونی کشور در نابسامانی‌های اقتصادی و تحریم‌های بین‌المللی در رونق‌بخشی به تولید ملی بسیار ضروری است. مضاف بر این، تاکنون مطالعه‌ای با رویکرد فراترکیب و تحلیل محتوای مقالات در زمینه موانع کارآفرینی دانشگاه انجام نشده است. قاطبه مطالعات به شکل موردی در یک قلمرو جغرافیایی محدود به این مسئله پرداخته‌اند. برخی دیگر از مطالعات انجام شده در این خصوص نیز با استفاده از روش‌های پژوهش آمیخته و مصاحبه با تعداد محدودی از متخصصان و دانشگاهیان به تحلیل موانع توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین پرداخته‌اند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین نوآوری و سهم این پژوهش در ادبیات کارآفرینی دانشگاه، مطالعه جامع برای پر کردن خلأهای مذکور می‌باشد. چراکه نخست جامعه آماری گسترده‌تری را (مطالعات داخلی و خارجی) پوشش می‌دهد. دوم، با تنوع‌بخشی به کلیدواژه‌های متعدد همچون: موانع تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی، موانع ارتباط دانشگاه با صنعت و غیره، در کنار زیست‌بوم کارآفرینی جستجوی بیشتری به عمل آمده است. با استفاده از این راهبرد دورنمایی عمیق‌تر از مسائل و چالش‌ها با تحلیل زوایا و ابعاد گوناگون توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین ارائه شود.

۲- مبانی نظری پژوهش

اصطلاح "زیست‌بوم" برای اولین بار توسط بوم‌شناس انگلیسی آرتور تانسلی استفاده شد. زیست‌بوم‌ها توسط شبکه فعل و انفعالی بین موجودات و محیط آن‌ها تعریف می‌شوند (Zhen, 2018).

Archive of SID

در واقع، زیست‌بوم مجموعه‌ای از عناصر درهم‌تنیده‌ای است که ضمن حفظ استقلال، در تعامل دوسویه با دیگر عناصر درونی و بیرونی می‌باشد. این مجموعه با قرار گرفتن در بستر محیطی در جهت دستیابی به اهداف مشخصی کنشگری می‌کند. بر این اساس، زیست‌بوم‌کارآفرینی را می‌توان ترکیبی از چشم‌اندازهای فرهنگ محلی، شبکه‌های اجتماعی، سرمایه‌گذاری‌ها، دانشگاه‌ها و سیاست‌های اقتصادی جهت ایجاد محیطی حمایتی از کسب‌وکارهای کارآفرین تعریف کرد (Acs et al., 2014). در تعریفی دیگر زیست‌بوم کارآفرینی به‌عنوان یک شبکه تجمع شده از افراد، نهادها و مؤسسات عمومی که در یک منطقه جغرافیایی به فعالیت‌های کارآفرینی می‌پردازند مفهوم‌پردازی شده است (Malecki, 2018). محققان در پیوند بین زیست‌بوم کارآفرینی و دانشگاه بر این باورند که برای به‌حداکثر رساندن فرصت‌ها، نوآوری و افزایش کارایی و اثربخشی کنش‌های کارآفرینانه، دانشگاه‌ها باید نقش محوری‌تری در زیست‌بوم‌های کارآفرینی ایفا کنند (Theodoraki et al., 2018). فترز و همکاران (Fetters et al, 2010) زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین را یک محیط چندجانبه می‌نامند که در آن مؤلفه‌هایی همچون دوره‌های کارآفرینی، تعامل دانشجویان با کارآفرینان، انکوباتورها، پشتیبانی مالی و خدمات انتقال فناوری در جریان هستند (Rideout & Gray, 2013). آیزنبرگ (Isenberg, 2010; 2014) بر این باور است که ایجاد یک زیست‌بوم باهدف تسهیل سازی کارآفرینی یکی از عناصر اصلی در توسعه اقتصادی است. زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه‌ها در دو سطح عوامل منطقه‌ای، محلی و سطح عوامل داخلی دانشگاه فعالیت دارند (Isenberg, 2011). در سطح عوامل داخلی، مواردی از قبیل: محیط آموزشی، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک، رهبری، زیرساخت‌ها، برنامه‌های آموزشی و درسی و غیره که در پرورش و توسعه پتانسیل‌های کارآفرینی قرار می‌گیرند (Rideout & Gray, 2013). عوامل خارجی نیز شامل مواردی از قبیل: ساختار حکمرانی، وضعیت اقتصادی، ساختار صنعت، سطح توسعه‌یافتگی جامعه، فرهنگ کارآفرینی و ریسک‌پذیری جامعه، قوانین و مقررات و غیره می‌باشد. این عوامل در همکنشی و تعامل دوسویه با یکدیگر بستر لازم را برای توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین فراهم می‌سازند.

۳- روش پژوهش

پژوهش کیفی حاضر با استفاده از رویکرد فراترکیب^۲ سندلوسکی و باروسو (Sandlowski & Barroso, 2007) تدوین شده است. فراترکیب روشی برای سنتز و تلفیق یافته‌های پژوهش‌های منفرد در یک قلمرو خاص برای ارائه دورنمای ژرف‌تر از مسئله

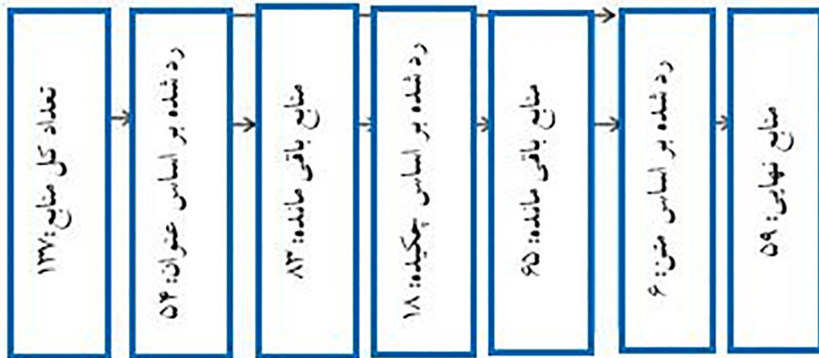
پژوهش می‌باشد. رویکرد سندلوسکی و بارسو شامل هفت مرحله می‌باشد. مرحله اول) طرح‌ریزی پرسش‌های پژوهش از نوع فراترکیب می‌باشد. در این پژوهش، دو پرسش مورد کنکاش قرار گرفت؛ (۱) مهم‌ترین موانع بیرون از دانشگاه برای توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین کدام‌اند؟ (۲) مهم‌ترین موانع درونی توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین کدام‌اند؟ مرحله دوم، مرور نظام‌مند متون است. در این مرحله به جستجو و مرور نظام‌مند^۲ بر مقالات منتشر شده در پایگاه‌های خارجی و داخلی با تمرکز بر کلیدواژه‌های تخصصی پژوهش انجام شد. واژگان کلیدی در این پژوهش؛ موانع زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، موانع دانشگاه کارآفرین، موانع تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی استفاده شد. عمل جستجو در بازه‌زمانی (۱۳۸۴-۱۳۹۹) (۲۰۰۸-۲۰۲۰) در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی Science Direct، Springer، Wiley Online Library، ERIC، Sage Journals، Emerald و پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی؛ مگیران، پرتال جامع علوم انسانی، نورمگز صورت گرفت. در جدول (۱) جزئیات جستجوی مقالات آنلاین در پایگاه‌های اطلاعاتی تشریح شده است.

جدول (۱): جزئیات فرایند جستجوی مقالات آنلاین به روش مرور نظام‌مند

Emerald .Sage Journals .ERIC .Wiley Online Library .Springer .Science Direct مگیران، پرتال جامع علوم انسانی، نورمگز	پایگاه‌های مورد کاوش
موانع زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین (Barriers to the Entrepreneurial Ecosystem of the Entrepreneurial University) زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین (Entrepreneurship Ecosystem of Entrepreneur University) موانع دانشگاه کارآفرین (Barriers to Entrepreneurial University) موانع تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی (Barriers to commercialization of academic research)	واژگان کلیدی
عنوان مقاله، چکیده و واژگان کلیدی مقاله	جستجو در
۱) انتشار مقالات به‌غیراز زبان فارسی و انگلیسی ۲) محدود شدن به مقالات و بی‌توجهی به کتب و پروژه‌های پژوهشی منتشر شده (ادبیات خاکستری)	محدودیت جستجو
(۱۳۹۹-۱۳۸۴) (۲۰۲۰-۲۰۰۸)	محدودیت در بازه زمانی
مقالات	محدودیت در نوع سند
همه	نوع دسترسی

مرحله سوم، جستجو و انتخاب مقالات مناسب بود. بدین ترتیب که در این مرحله پارامترهای گوناگونی از جمله: عنوان، چکیده، محتوا و جزئیات مقاله و غیره مورد کاوش قرار داده شد، در مجموع مقالات گردآوری شده ۱۳۷ مقاله بود و مقالاتی که با سؤال و هدف پژوهشی تناسبی نداشتند، حذف شدند. سپس از فرم ارزیابی کیفیت مقالات کاسپ^۳ استفاده شد و پس از گزینش مقالات، روی هم‌رفته ۵۹ مقاله انتخاب شدند و به تحلیل نهایی راه یافتند. این ابزار ۱۰ سؤالی به پژوهشگر کمک می‌کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مطالعات را تعیین کند. سؤالات بر جنبه‌های زیر منعکس است: (۱) اهداف پژوهش؛ (۲) منطق روش؛ (۳) طرح پژوهش؛ (۴) روش نمونه‌برداری؛ (۵)

جمع‌آوری داده‌ها؛ ۶) انعکاس‌پذیری؛ ۷) ملاحظات اخلاقی؛ ۸) دقت در تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ ۹) بیان واضح یافته‌ها و ۱۰) ارزش پژوهش. در این مرحله پژوهشگر به هر سؤال امتیاز کمی تخصیص می‌دهد و پس از آن، یک فرم برای شمارش امتیازات مقالات ایجاد می‌کند. بر اساس این امتیازدهی، مقالات با امتیاز (۴۰-۵۰) عالی، (۳۱-۴۰) خیلی خوب، (۲۱-۳۰) خوب، (۱۱-۲۰) متوسط و (۰-۱۰) ضعیف و مقالات با امتیاز کمتر از ۳۰ حذف می‌شوند. (Finfgeld, 2003). علاوه بر این، در این پژوهش در امتیازدهی مقالات مناسب، پژوهشگر فراوانی مفاهیم کلیدی مستخرج شده از هر مقاله را نیز لحاظ کرده است. در شکل (۱) فرایند سرند و گزینش مقالات تشریح شده است.

شکل (۱): فرایند سرند و گزینش مقالات

مرحله چهارم، استخراج اطلاعات مقاله بود. محققان به تفکیک مقالات با استخراج مفاهیم کلیدی آن‌ها از طریق فیش‌برداری به صورت دستی اطلاعات مقالات (نام پژوهشگران/ سال انتشار مقاله، قلمرو جغرافیایی انجام پژوهش و مفاهیم کلیدی استخراج شده از هر مقاله) را استخراج و ثبت کردند. مرحله پنجم، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها بود. در این مرحله از روند تحلیل تم استفاده شد. این فرایند در شش مرحله کلارک و براون انجام شد (Clarke & Braun, 2006):

۱) آشنایی پژوهشگران با داده‌های گردآوری شده: پس از استخراج مفاهیم کلیدی به تفکیک مقالات، این مفاهیم چندین بار توسط پژوهشگران پژوهش مورد خوانش قرار گرفته‌اند؛
 ۲) تعیین ابعاد و کدهای اولیه: پس از آشنایی پژوهشگران مطالعه با مفاهیم کلیدی، کدگذاری اولیه آغاز شد. هر کد می‌تواند شامل یک یا چند کلمه باشد. واحد تحلیل برای استخراج کدها در متن مقالات پاراگراف بود.

۳) جستجوی تم‌ها: در این مرحله پژوهشگران کدهای اولیه را در قالب دسته و تم (مقوله‌های فرعی) طبقه‌بندی کردند به گونه‌ای که بایکدیگر ارتباط معنی درست و درهم‌تنیده‌ای داشته باشند.

۴) بازبینی کدها؛ در این مرحله پژوهشگران به مرور تم‌ها و بررسی رابطه آن‌ها با کدهای سطح اول و سایر تم‌های دسته دوم پرداختند. به عبارتی دیگر با ادغام تم‌های فرعی در تم‌های بزرگ‌تر ساختار کلی یافته‌ها آشکار می‌شود.

۵) برجسپ و نام‌گذاری تم‌ها؛ پس از دستیابی به یک تصویر رضایت‌بخش از تم‌ها (مقوله‌ها) و اصلاح کدها نام‌گذاری تم‌های اصلی و فرعی (مقوله‌ها) انجام شد.

۶) گزارش نویسی: در این مرحله پژوهشگران جداول کدگذاری و تم‌ها را بازبینی و ارائه کردند. در ادامه به ذکر مثالی از فراگرد تحلیل داده‌ها پرداخته می‌شود.

جدول (۲): مثالی از چگونگی فرایند تحلیل داده‌ها

روایی از متن مقاله	مفاهیم کلیدی	نحوه ادغام در مراحل بعدی
<p>خلاً قوانین مالکیت حقوق دارایی‌های فکری حاصل از تحقیقات دانشگاهی، نوپا بودن تشکیلات وابسته به دانشگاه همانند پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد و محدود شدن عملکرد آن‌ها به ارائه صرف راهنمایی در مورد ثبت اختراع موجب تضعیف دانشگاه‌ها در این زمینه شده است. ابهام در ارزش‌گذاری فعالیت‌های علمی و بلا تکلیفی پژوهشگران، بی‌سامانی و نبود ساختار پویا و...</p>	<p>-ضعف در قوانین مالکیت فکری -مشخص نبودن و ابهام سهم پژوهشگران -ضعف کارآمدی نهادهای تشکیلات وابسته به دانشگاه -عدم انعطاف ساختار</p>	<p>در مرحله بعد مفاهیمی که مشابه بودند مثل ضعف در قوانین مالکیت فکری و مشخص نبودن و ابهام سهم پژوهشگران با توجه به شباهت معنای (هر دو به موارد قانونی اشاره دارند) در یک طبقه دسته‌بندی شدند. سپس مواردی دیگری که اشاره به قوانین اما در سطوح دیگر مثل ناکارآمدی قوانین دانشگاه داشته‌اند با این طبقه تلفیق و یک طبقه کلان‌تر از موانع قوانین (ملی، دانشگاهی و...) را تشکیل دادند. این روند قابل تعمیم برای دیگر موارد نیز می‌باشد</p>

مرحله ششم کنترل کیفیت یافته‌ها بود. برای برآورد پایایی یافته‌ها از دو راهبرد استفاده شده است؛ نخست) از روش بازبینی توسط همکار (Peer debriefing) استفاده شد. در این راهبرد همکاری پژوهشی با بازشکافی و مرور مجدد مفاهیم کلیدی و دسته‌بندی یافته‌ها به ارتقاء بیشتر کیفیت یافته‌ها کمک می‌کند. این راهبرد از جمله راهبردهای متداول در افزایش دقت علمی پژوهش‌های کیفی است (Stommel & Wills, 2004).

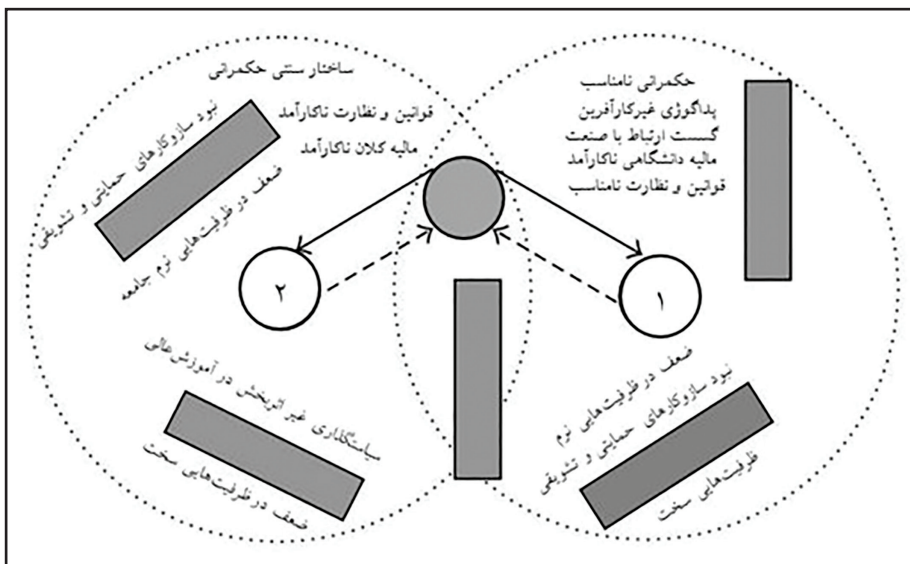
دوم) از روش بازآزمایی هولستی استفاده شده است. در این روش تأمین پایایی هریک از مفاهیم کلیدی توسط دو محقق در دو زمان کدگذاری می‌شوند، پس از آن مفاهیم کلیدی حاصل از هریک از پژوهشگران در دو زمان متفاوت باهم مقایسه می‌شوند، تا درجه توافق بین دو کدگذاری مشخص گردد. نحوه کار از این قرار است که هر دو پژوهشگر با استخراج مفاهیم کلیدی در دو فاصله زمانی مختلف داده‌ها را گردآوری می‌کنند، سپس کدهای مشابه با عناوین توافق، و کدهای نامشابه با عنوان عدم توافق برجسپ می‌خورند پس از آن فراوانی توافق‌ها و عدم توافق‌ها، در فرمول جای‌گذاری و پایایی کدگذاری در دو زمان متفاوت محاسبه می‌گردد. در این پژوهش مفاهیم کلیدی انتخاب شده دو بار در فاصله زمانی ۶ روزه توسط دو پژوهشگر کدگذاری شدند که در مجموع ۱۱۵۰ مفهوم

کلیدی استخراج شد از این میان، در ۵۱۸ مفهوم بین کدگذاران توافق وجود داشت. لذا پایایی محاسبه شده در این باز آزمون برابر با ۹۰ درصد بود که با توجه به اینکه این میزان بیش از ۶۰ درصد می باشد (Plas et al., 1996) قابلیت اطمینان کدگذاری مورد تأیید قرار می گیرد. مرحله هفتم، ارائه یافته می باشد.

$$\frac{518 \times 2}{1150} \times 100$$

۴- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

برای پاسخ به پرسش اول پژوهش در زمینه موانع بیرونی توسعه زیست بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، پس از تحلیل محتوای مقالات، موانع شناسایی شده شامل؛ ساختار سنتی حکمرانی، قوانین و نظارت ناکارآمد، مالیه کلان ناکارآمد، سیاست گذاری غیر اثربخش در آموزش عالی، ضعف در ظرفیت‌هایی نرم جامعه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح کلان و ضعف در ظرفیت‌هایی سخت در جامعه می شوند. برای پاسخ به پرسش دوم پژوهش در زمینه مهم ترین موانع درونی توسعه زیست بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، نیز موانع شناسایی شده دربرگیرنده؛ حکمرانی نامناسب داخل دانشگاه، پداگوژی غیر کارآفرین، گسست ارتباط با صنعت، قوانین و نظارت نامناسب داخل دانشگاه، مالیه دانشگاهی ناکارآمد، ضعف در ظرفیت‌هایی نرم داخل دانشگاه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه و ظرفیت‌هایی سخت داخل دانشگاه می شد. موانع شناسایی شده در هر دو سطح درونی و بیرونی دانشگاه در شکل (۲) ترسیم شده‌اند.

شکل (۲): مدل شماتیک یافته‌های پژوهش

بر اساس این مدل، سطح (۱) شامل موانع هشتگانه حکمرانی نامناسب داخل دانشگاه، پداگوژی غیرکارآفرین، گسست ارتباط با صنعت، قوانین و نظارت نامناسب داخل دانشگاه، مالیه دانشگاهی ناکارآمد، ضعف در ظرفیت‌هایی نرم داخل دانشگاه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه و ظرفیت‌هایی سخت داخل دانشگاه و سطح (۲) دربرگیرنده موانع هفتگانه برون دانشگاهی؛ ساختار سنتی حکمرانی، قوانین و نظارت ناکارآمد، مالیه کلان ناکارآمد، سیاستگذاری غیر اثربخش در آموزش عالی، ضعف در ظرفیت‌هایی نرم جامعه، نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح کلان و ضعف در ظرفیت‌هایی سخت در جامعه می‌شود. این دو سطح در تأثیر متقابل و دوسویه برهم برای توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین بازدارندگی و ممانعت ایجاد می‌کنند.

در ادامه به تشریح هر یک از مؤلفه‌های اصلی مدل پرداخته می‌شود. جزئیات یافته‌ها (به انضمام مفاهیم کلیدی و کد مقالات استخراجی) در پیوست‌های مقاله قابل مشاهده است.

مهم‌ترین موانع بیرون از دانشگاه برای توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین مؤلفه ساختار سنتی حکمرانی، شامل: (۱) ضعف مشارکت: ساختار نامتجانس کارآفرینی و فقدان تنوع دیدگاه‌ها (۲) ضعف پاسخگویی: فقدان شایسته‌سالاری و فقدان مسئولیت‌پذیری؛ (۳) ضعف شفافیت: فرآیندهای اداری ناکارآمد، فرایندهای سیاستی ناکارآمد؛ (۴) ضعف شکل‌گیری وفاق عمومی: تعاملات بین‌المللی سیاسی ناکارآمد، تعاملات سازمانی ناکارآمد، تعاملات اقتصادی ناکارآمد؛ (۵) ضعف اثربخشی و کارایی: استفاده ناکارآمد منابع، عدم تحقق اهداف؛ (۶) بی‌عدالتی: حقوق نامساوی در بازار، ادراک تبعیض و (۷) ضعف حاکمیت قانون: قوانین اجرایی ضعیف، انحصار طلبی می‌شود. مؤلفه قوانین و نظارت ناکارآمد دربردارنده (۱) نظارت ضعیف و قوانین نامناسب اداری: نامناسب بودن قوانین مالیاتی، نامناسب بودن قوانین بیمه‌ای، نامناسب بودن قوانین سازمانی، نظارت نامناسب؛ (۲) قوانین نامناسب تجاری: نامناسب بودن قوانین مالکیت معنوی، نامناسب بودن قوانین مالی می‌شود. مؤلفه مالیه کلان ناکارآمد، حاوی: (۱) تامین مالی نامناسب: دسترسی محدود به منابع مالی، ضعف در شناسایی منابع مالی جدید و (۲) تخصیص نامناسب منابع مالی: تخصیص ناکافی به دانشگاه، تخصیص ناکافی درون دانشگاه می‌باشد. مؤلفه سیاست‌گذاری غیر اثربخش در آموزش عالی، دربردارنده: (۱) رهبری نامناسب آموزش عالی: ارتباطات غیر اثربخش کارآفرینانه، هدف‌گذاری غیرهمسو با کارآفرینی، مدیریت ناکارآمد سرمایه انسانی کارآفرینانه، ناکارآمدی تربیت کارآفرینانه دانشجویان، ناکارآمدی بکارگیری کارآفرینانه فارغ‌التحصیلان، برنامه‌ریزی آموزشی ناهمسو با کارآفرینی، برنامه‌ریزی پژوهشی ناهمسو با کارآفرینی، بازاریابی ناهمسو با کارآفرینی می‌باشد. مؤلفه

ضعف در ظرفیت‌هایی نرم جامعه، شامل: (۱) فرهنگ کارآفرینی ضعیف در جامعه: فرهنگ حمایتی ضعیف، فرهنگ رفاه‌طلبی قوی؛ (۲) ضعف در هنجارهای کارآفرینی اجتماعی جامعه: بی‌توجهی به ارزش کارآفرینی، اعتماد ضعیف به کارآفرینی، کلیشه‌های ذهنی ضد کارآفرینی می‌شود. مؤلفه نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح کلان، در بردارنده: (۱) ضعف در سازوکارهای حمایتی کلان: ضعف در سازوکارهای حمایتی سیاسی، ضعف در سازوکارهای حمایتی اقتصادی، ضعف در سازوکارهای حمایتی نهادی؛ (۲) ضعف در سازوکارهای تشویقی کلان: ضعف در مشوق‌های حمایت، ضعف در مشوق‌های رقابتی می‌شود. مؤلفه ضعف در ظرفیت‌هایی سخت در جامعه: (۱) ضعف در ظرفیت‌هایی فناورانه کلان: ضعف در امور آی‌تی، ضعف در امور اطلاعاتی؛ (۲) ضعف در ظرفیت‌هایی فیزیکی: ضعف در امور زیرساخت کارآفرینی، ضعف در زیرساخت ارتباطی می‌شود. مهم‌ترین موانع درونی توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، مؤلفه حکمرانی نامناسب داخل دانشگاه (۱) ضعف مشارکت در درون دانشگاه: ساختار نامتجانس کارآفرینی، فقدان تنوع دیدگاه‌ها؛ (۲) ضعف پاسخگویی در درون دانشگاه: فقدان شایسته‌سالاری کارآفرینانه، فقدان مسئولیت‌پذیری کارآفرینانه؛ (۳) ضعف شفافیت در درون دانشگاه: فرآیندهای اداری ناکارآمد، فرایندهای سیاسی ناکارآمد؛ (۴) ضعف شکل‌گیری وفاق عمومی در درون دانشگاه: تعاملات اقتصادی ناکارآمد، تعاملات سازمانی ناکارآمد؛ (۵) ضعف اثربخشی و کارآیی در درون دانشگاه: عدم تحقق اهداف، استفاده ناکارآمد منابع؛ (۶) بی‌عدالتی در درون دانشگاه: ادراک تبعیض، حقوق نامساوی در بازار؛ (۷) ضعف حاکمیت قانون در درون دانشگاه: قوانین اجرایی ضعیف، انحصارطلبی می‌شود. مؤلفه پداگوژی غیرکارآفرین حاوی (۱) برنامه‌های درسی نامناسب: محتوای غیرمرتبط با کارآفرینی، روش تدریس ناکارآمد، عدم نیازسنجی مناسب، برنامه‌درسی غیر کارآفرینانه (۲) برنامه‌های آموزشی نامناسب: نیروی انسانی ناکارآمد، کمبود رشته‌های بین‌رشته‌ای می‌باشد. مؤلفه گسست ارتباط با صنعت در بردارنده (۱) عدم حمایت صنعت و دانشگاه: ناکارآمدی نیروی انسانی، رویکرد غیر کارآفرینی دانشگاه، حمایت ضعیف دانشگاه، ناکارآمدی بخش صنعت، عدم شناخت مناسب روابط صنعت و دانشگاه؛ (۲) ضعف تعاملاتی افراد و گروه‌های دانشگاهی: تعاملات ناکارآمد افراد، تعاملات ناکارآمد واحدها؛ (۳) ناکارآمدی پژوهش‌ها: تجاری‌سازی ناکارآمد، حمایت ضعیف از پژوهش، عدم نیازسنجی پژوهشی، ناکارآمدی فرایند پژوهش، ناکارآمدی پژوهشگران، کیفیت ضعیف پژوهش‌ها می‌باشد. مؤلفه قوانین و نظارت نامناسب داخل دانشگاه در بردارنده: (۱) نظارت ناکارآمد: ضعف فرآیند نظارتی، کمبود نهادهای نظارتی؛ (۲) کمبود پایبندی به قوانین و آئین‌نامه‌ها: پایبندی ضعیف به قوانین داخلی، پایبندی ضعیف به قوانین ملی و بین‌المللی می‌باشد. مؤلفه

مالیه دانشگاهی ناکارآمد حاوی (۱) تامین مالی نامناسب در دانشگاه: وابستگی به بودجه عمومی، کمبود سایر منابع تأمین اعتبار؛ (۲) تخصیص منابع مالی نامناسب در درون دانشگاه: ناکافی بودن تخصیص‌ها، مدیریت نامناسب تخصیص منابع می‌شود. مؤلفه ضعف در ظرفیت‌هایی نرم داخل دانشگاه، شامل: (۱) ضعف فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه: فرهنگ حمایتی ضعیف، فرهنگ تلاش ضعیف؛ (۲) ضعف در هنجارهای دانشگاهی: کلیشه‌های ذهنی ضدکارآفرینی، بی‌توجهی به ارزش کارآفرینی می‌شود. مؤلفه نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه مشتمل بر (۱) ضعف در سازوکارهای حمایتی دانشگاهی: ضعف در سازوکارهای حمایتی اقتصادی، ضعف در سازوکارهای نهادی؛ (۲) ضعف در سازوکارهای تشویقی دانشگاهی: ضعف در مشوق‌های حمایتی، ضعف در مشوق‌های رقابتی می‌شود. مؤلفه ظرفیت‌هایی سخت داخل دانشگاه شامل (۱) ضعف در ظرفیت‌هایی فناورانه دانشگاه: هوشمندنبودن ساختار (۲) ضعف در ظرفیت‌هایی فیزیکی دانشگاه: فقدان امکانات می‌شود.

در مؤلفه ساختار سنتی حکمرانی، آنچه باعث بازدارندگی توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین می‌شود مواردی از قبیل: تمرکزگرایی، اتخاذ تصمیمات بدون حضور همه ذی‌نفعان، نبود شفافیت و پاسخگویی، ناهماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، عدم پیوند با اقتصاد جهانی و سنتی بودن ساختار صنعت، وجود تضاد بین منافع گروه‌ها و غیره بر این آشفتگی مزید بر علت بوده است. لیکن یکی از راهبردهای اساسی برای کشورهای در حال توسعه برای تحقق زیست‌بوم کارآفرینی استقرار و بهبود بخشی اصول حکمرانی خوب^۵ است. این الگو می‌تواند به مثابه راه‌برون رفت از وضعیت فعلی برای ایجاد فضای سیاسی و ارائه خدمات اجتماعی بهتر جهت توسعه زیست‌بوم کارآفرینی کمک کند. در این الگو مجموعه‌ای از بازیگران رسمی و غیررسمی در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری همکنشی دارند و اجرا تصمیمات نیز بدون نظارت و دخالت صورت می‌گیرد. لیکن لازمه تحول در ساختار حکمرانی فعلی، پوست‌اندازی از ساختار سنتی به ساختار حکمرانی خوب است. حکمرانی خوب مشتمل بر اصول هشت‌گانه: مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخگویی، شکل‌گیری وفاق عمومی، عدالت، اثربخشی و کارایی و مسئولیت‌پذیری می‌باشد. بنابراین باید مطابق با تمامی این اصول ساختار حکمرانی کشور را بازتعریف و ارتقاء داد. این مؤلفه با برایندهای مطالعات (Diaconu & Duțu, 2015; Hallam et al., 2017; Yusof et al., 2009; Hayter, 2016; Hayter et al., 2018; Jakab et al., 2019; O'Brien et al., 2019; Ranga et al., 2017; و همکاران، ۱۳۹۸) شباهت دارد.

مؤلفه قوانین و نظارت ناکارآمد، برگرفته از عدم شفافیت و نامناسب بودن قوانین و نبود نظارت

اثربخش بر چگونگی اجرای این قوانین است که سبب ناکارآمدی زیست‌بوم کارآفرینی شده است. برای نمونه اصلاح قانون کار یکی از اقدامات ضروری است از این منظر که سختی و نامناسب بودن فضای کسب‌وکار، نه تنها امکان جذب سرمایه خارجی را فراهم نمی‌کند، بلکه باعث فراری دادن سرمایه‌های داخلی نیز می‌شود. یکی از قوانین بازدارنده دیگر ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی، قوانین مالیات بر ارزش افزوده برای تولیدکنندگان است. این مالیات در کشورهای مختلف برای محصولات مختلف دارای نرخ‌های شناور و متنوع است اما در ایران نرخ این مالیات (۹ درصد) به صورت ثابت است. قوانین مربوط به صادرات و واردات نیز چالش دیگری است که گریبان‌گیر تولیدکنندگان بوده است. مواردی از قبیل: شفاف نبودن واگذاری‌ها و محصولات صادراتی و وارداتی، اثبات نبودن قوانین، تعدد مراکز تصمیم‌ساز، فقدان ساختار منسجم و هماهنگ، نبود نظارت اثربخش، ضعف رویه‌های گمرکی، نوسان پیوسته نرخ ارز، تعرفه‌های نامعقول، رویه‌های تعزیراتی و غیره می‌باشد. معضل دیگر قانونی برای تولیدکنندگان، قانون بیمه می‌باشد. روی هم رفته یکی از چالش‌های جدی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین، موانع قانونی است. لیکن می‌توان از طریق هماهنگی بین بیمه‌های مختلف، کاهش هزینه‌های بیمه کارگران و ایجاد مشوق‌های برای تولیدکنندگان در کنار شفاف‌سازی، نظارت و ثبات تصمیم‌گیری‌ها تا حدی مشکلات را مرتفع ساخت. این مؤلفه با نتایج پژوهش‌های (Yusof et al., 2009; Hayter et al. 2018; Lahikainen et al., 2019; Ranga et al. 2017; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸؛ پور عزت و همکاران، ۱۳۸۹) سازگاری دارد.

مؤلفه مالیه کلان ناکارآمد، اشاره به وابستگی بودجه دولت به نفت از یکسو و ناکارآمدی در تخصیص منابع مالی به شکل عملیاتی و سنتی بدون وجود فضای رقابتی و پاسخگویی می‌نماید که تاکنون نتوانسته است بستری مناسبی را برای توسعه زیست‌بوم کارآفرینی فراهم سازد. اقتصاد تک‌محصولی و وابسته به منابع طبیعی به بیماری هلندی^۶ تعبیر می‌شود، که در نتیجه آن اکتشاف و استخراج منابع طبیعی در یک اقتصاد و تأکید بیش‌ازحد بر آن موجب بروز پدیده صنعت‌زدایی^۷ می‌شود. به نظر می‌رسد یکی از الزامات ضروری برای تغییر شرایط زمینه‌ای و مساعد کردن آن برای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان تغییر شیوه استفاده از درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران است. تغییر شیوه‌های محیطی به گونه‌ای که منجر به تشویق به بکارگیری دانش برای افزایش بهره‌وری فعالیت‌های اقتصادی و ارتقای رقابت‌پذیری اقتصاد شود، نیازمند تغییر تدریجی نحوه استفاده از منابع حاصل از نفت به اقتصاد ملی و تعیین قواعد مالی کارآمد است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۷). معضل دیگر دولتی بودن اقتصاد است. بخش خصوصی در اقتصاد کشور نقش بسیار کم‌رنگی و یا در پشت‌لوای (خصوصی و رانت‌های سیاسی) از بین رفته است. لیکن هیچ رقابتی بین بخش خصوصی و دولتی وجود ندارد. حجم و مالکیت دولت بر اقتصاد روزبه‌روز گسترده‌تر می‌شود. این مؤلفه با نتایج

مطالعات (Diaconu & Duțu, 2015; Zhen, 2018; Allahar & Sookram, 2019; Lahikainen et al., 2019; Morris et al. 2017; Ranga et al. 2017; Simmons, & Hornsby, 2014; O'Brien et al., 2019; et al. 2019; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) سازگاری دارد.

مؤلفه سیاست‌گذاری غیر مؤثر در سیاست‌گذارهای آموزش عالی، با توجه به شیوه حکمرانی کشور به صورت متمرکز با درگیری نهادهای متعدد موازی مرتبط می‌باشد. این ناهماهنگی باعث تدوین سیاست‌های نامناسب است که باعث شده نظام آموزش عالی بیشتر رشد کمی محور، تا کیفی محور را تجربه کند. نکته دیگر اتخاذ تصمیمات کلان و سندنویسی بدون توجه به نظرات جمعی و همه ذی‌نفعان و یا به شکل غیرتخصصی صورت می‌گیرد. برنامه‌ها و سیاست‌ها نیز از ثبات برخوردار نیستند. با تغییرات مقطعی مدیران، رویکردها و سیاست‌های نیز تغییر می‌یابد. دال بر این ادعا امیری فرح‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵) در یافته‌های خود به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین عامل ناکارآمدی سیاست‌گذاری آموزش عالی ایران در حال حاضر، منطبق نبودن سیاست‌ها و تصمیم‌های این حوزه با پشتوانه‌های علمی، نظری و پژوهشی است. گاهی اوقات نیز سیاست‌های آموزش عالی وارد کشمکش‌ها و بازی‌های جناحی سیاسی و غیرعلمی می‌شود. در زمینه سیطره سیاست‌زدگی، امین مظفر و همکاران (۱۳۹۴) بر اساس یافته‌های پژوهش خود تیپ مدیران نظام آموزش عالی ایران با رویکرد سیاست‌زدگی غالباً از نوع مدیران سوداگر و منفعت‌طلب و منفعل در برابر مناسبات قدرت دسته‌بندی کردند. این مؤلفه با نتایج پژوهش‌های (Galan-Muros & Davey, 2019; Herrera, 2019; Ranga et al. 2017; Lahikainen et al., 2019; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸؛ پورعزت و همکاران، ۱۳۸۹) همخوانی دارد.

مؤلفه ضعف در ظرفیت‌هایی نرم جامعه، اشاره به این موضوع است که فرهنگ جامعه نیز پذیرنده فعالیت‌های کارآفرینی نیست. هنجارهای اجتماعی بیشتر به سمت وسوی مشاغل دولتی و متأثر از فرهنگ پشت‌میزنشینی می‌باشد. بر اساس دیرینه فرهنگی، ایرانیان ریسک‌پذیری کمتری دارند و طبیعتاً تصور از شکست به‌عنوان یک تجربه منفی در نظر گرفته می‌شود. لیکن تمایل کمتری به انجام فعالیت‌های کارآفرینی وجود دارد. این مؤلفه با نتایج یافته‌های (Zhen, 2018; Allahar & Sookram, 2019; Yusof et al., 2009; Ranga et al. 2017; O'Brien et al. 2019; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) سازگاری دارد. در پژوهشی ویسی و کریم‌زاده (۱۳۸۹) به عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ کارآفرینی پرداخته شده است. این عوامل شامل؛ تحریک و پرورش انگیزه‌ها، آموزش مهارت‌ها، فرهنگ درک تغییر و کشف فرصت‌ها، فرهنگ مشارکت، فرهنگ خلاقیت، فرهنگ استقلال‌طلبی و قبول مسئولیت، فرهنگ مخاطره‌پذیری، تغییر و تحول ارزش‌های سازمانی

بیان شده است. نکته دیگر، آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای نیز کماکان از تصویر مطلوبی برای عامه مردم برخوردار نیستند. همواره نگاه کلیشه‌ای منفی به این آموزش‌ها وجود داشته است. حتی ارائه آموزش‌های مهارتی در دانشگاه‌ها نیز از طریق دوره‌های کارآموزی ضرورت دارد. این امر موجب تقویت روحیه کارآفرینی در میان دانشجویان و فارغ‌التحصیلان می‌شود. مؤلفه نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی؛ تأکید بر کمبود مشوق‌ها و حمایت‌ها از جانب دولت در پشتیبانی از توسعه زیست‌بوم کارآفرینی است که در نتیجه در زنجیره عوامل بازدارنده استقرار زیست‌بوم کارآفرینی قرار می‌گیرد. این حمایت‌ها به شکل نظام‌مند نمی‌باشد. تبلیغات رسانه‌ای شایان توجهی از فعالیت‌های تولید و کسب‌وکاری نمی‌شود. تولیدکنندگان از خدمات مشاوره‌ای دولتی بهره‌مند نمی‌شوند. تشویق‌های گمرکی، مالیاتی و غیره قابل توجهی به تولیدکنندگان ارائه نمی‌شود. مؤلفه ضعف در ظرفیت‌های سخت جامعه زیرساخت‌های کلان کشور به‌ویژه در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات همچنان به‌اندازه کافی توسعه‌نیافته است. لیکن باید این زیرساخت با تخصیص منابع مکفی تا حد امکان توسعه یابد و همچنین با ارائه برنامه‌های مناسب در نگه‌داشت و بروز رسانی آن‌ها کوشش شود. این مؤلفه با برایندهای پژوهش‌های (Galan-Muros & Davey, 2019; Herrera et al., 2018; Lahikainen et al., 2019; Ranga et al., 2017; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸؛ پورعزت و همکاران، ۱۳۸۹) همراستایی دارد

مؤلفه حکمرانی نامناسب داخل دانشگاه نیز اشاره به این موضوع است که در درون دانشگاه، نقش و سهم همه ذی‌نفعان (اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان، هیئت‌امنا و کارکنان) در حکمرانی درون دانشگاه دقیقاً مشخص نیست و تاکنون مشارکت اندکی در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در دانشگاه داشته‌اند، از این رو که عمدتاً شیوه رهبری در ساختار سلسله‌مراتبی دانشگاه حکم‌فرما بوده است. بنابراین با مشخص کردن سهم هریک از ذی‌نفعان در حکمرانی درون دانشگاه و مشروعیت‌بخشی قانونی به آن‌ها می‌بایست سیستم‌های برنامه‌ریزی توسعه دانشگاهی و سیاست‌گذاری درون دانشگاهی به شکل مشارکتی و با حضور همه ذی‌نفعان انجام شود. برنامه‌ریزی توسعه دانشگاهی باید با توجه به ویژگی‌های خاص هر دانشگاه در زیست‌بوم کارآفرینی منطقه‌ای با توجه به منطق نظریه پیچیدگی^۸ تدوین و پیاده شود. لیکن با توجه به شرایط گذشته و حال با پیش‌فرض غیرخطی و غیرقابل پیش‌بینی بودن آینده باید استراتژی‌های دانشگاه در قالب زیست‌بوم کارآفرینی توسعه یابد. پیوسته نیز این استراتژی‌ها با توجه به شرایط متغییر محیطی تغییر یابد تا کنش‌های کارآفرینانه دانشگاه با زیست‌بوم محیط سازگاری یابد. در تدوین این استراتژی‌ها نیز خرد جمعی و دیدگاه همگانی اعم از ذی‌نفعان درونی دانشگاه (اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان، کارکنان، مدیران و

هیئت‌امنا) و ذی‌نفعان بیرونی (نمایندگان صنعت، دولت و مناطق) صورت بگیرد. آنچه امروز عیان است خط‌مشی یکسانی (با غفلت از ویژگی‌های خاص هر دانشگاه و هر زیست‌بومی که دانشگاه در آن جای گرفته است) بدون توجه به مشارکت همه ذی‌نفعان پیاده می‌شود. این مؤلفه با یافته‌های مطالعات (Lahikainen et al., 2018; Hayter et al., 2018; Galan-Muros & Davey, 2019; Thomsen et al., 2018; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) سازگاری دارد.

مؤلفه پداگوژی نامناسب نظام آموزشی، شیوه تدریس در نظام آموزش عالی و آموزش و پرورش ایران مبتنی بر معلم‌محوری است و فراگیران معمولاً به شکل منفعل در کلاس حضور دارند. این شیوه به پرورش روحیه خوداکتشافی، کار تیمی، پرسشگری و خلاقیت فراگیران کمک نمی‌کند. حال آنکه رویکردهای آموزشی باید فراگیرمحور، خوداکتشافی و تیمی برای تقویت روحیه نوآوری و خلاقیت جهت انجام فعالیت‌های کارآفرینی باشند. بعضاً ضمن مندرس بودن، هماهنگی نیز بین سرفصل‌های دروس و نیازهای جامعه و فراگیران وجود ندارد. افزون بر این محتوای رشته‌ها به شکل تخصصی و فاقد رویکرد میان‌رشته‌ای و چند رشته‌ای تدوین می‌شوند. در صورتی که با توجه به پیچیدگی مسائل و چالش‌های جهانی امروزه غالباً از برنامه‌های آموزشی و درسی میان‌رشته‌ای استفاده می‌شود. پیوند میان‌رشته‌ای با رویکرد کارآفرینی با توجه زیست‌بوم کارآفرینی (مناطق) می‌تواند ضمن گره زدن برنامه‌ها با شرایط محیطی بسیار از چالش‌های محیطی را حل کند. لیکن مصادیق عینی و عملی برای آموزش و یادگیری وجود خواهد داشت. مؤلفه پداگوژی نامناسب با نتایج تحقیقات (De Jager et al., 2017; Ferrandiz et al., 2018; Hayter, 2016; Herrera et al., 2018; Thomsen et al., 2018; Morris et al., 2017; Lahikainen et al., 2019; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همگرایی دارد.

مؤلفه بعدی گسست دانشگاه با صنعت در ایران دیرینه طولانی دارد. با وجود کوشش‌های وافر دانش‌پژوهان، همچنان این گسست دنباله‌دار بوده است. این وضعیت ماحصل ناکارآمدی عوامل داخل دانشگاه، عوامل خارج از دانشگاه و بسترهای محیطی است. نبود پیوند میان این دو باعث فرصت‌سوزی و هدر رفت سرمایه‌های انسانی و مالی خواهد شد. این گسست از جانب هر دو طرف است. دانشگاهیان تمایلی زیادی به حضور در صنعت ندارند بالعکس صنعتگران نیز تمایل چندانی به همکاری و حضور در دانشگاه ندارند. در این اثناء صنعت کشور نیز چون به شکل مونتاژ و سنتی است. ظرفیت جذب‌کنندگی دانش جدید را ندارد. فضای رقابتی نیز حکم‌فرما نیست بنابراین رقابتی برای صنعتگران جهت پی‌جویی دانش نو وجود ندارد. هر چه میزان ظرفیت جذب دانش بیشتر باشد و رقابت بیشتر شود صنعتگران ناگزیر برای رصد آخرین تحولات علمی می‌شوند

و دانشگاهیان نیز مطالعات علمی هدفمندتر و مسئله‌محورتری را تدوین می‌کنند. در ساختار کنونی دانشگاه فقط به پرورش دانش‌آموختگانی مدرک‌دار (بادانش فنی و عملی پایین) می‌پردازد. سیدنقی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به ارائه راهکارها برای نزدیک کردن دانشگاه به صنعت ارائه کرده‌اند که شامل؛ صنعت محور کردن علم (پوشش نیازهای واقعی صنعت در سرفصل‌های دانشگاهی، حذف رشته‌های صوری و بدون کاربرد، اصلاح ساختاری دفاتر ارتباط با صنعت در دانشگاه‌ها، الزام اساتید به تخصصی کردن فعالیت‌هایشان، جهت‌دهی بودجه‌های دانشگاهی به سمت نیازهای واقعی صنعت، لزوم گذراندن طرح‌های علمی پس از فراغت از تحصیل برای دانشجویان، توسعه دانشگاه‌های کارآفرین، جذب اساتید براساس شاخص‌های دقیق / کاربردی، نگرش آثار علمی مشترک با صنعتگران، ایجاد مؤسسه‌های علمی تحت لیسانس یا نظارت دانشگاه‌های مطرح جهان، جهت‌دهی ارتقای دانشجویان و اساتید به سمت شاخص‌های صنعت‌محور)، علم محور کردن تولید و تجارت (حضور دانشگاهیان در هیئت‌مدیره شرکت‌ها و سازمان‌ها، حضور صنعت‌گران به‌عنوان مدرس در دانشگاه‌ها، تدوین شاخص‌های دقیق مورد توقع از خروجی‌های دانشگاه، تسهیل فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگران در صنعت، حضور داوری از صنعت در جلسات پایان‌نامه‌های ارشد و دکتری، توسعه دفاتر امور پژوهشی در سازمان‌ها)، بسترسازی قانونی دولت (تعیین روز یا هفته‌ای به نام روز درب‌های باز برای بازدید دانشگاهیان از صنایع، الزام سازمان‌های دولتی به تأمین مقداری از بودجه خودشان از طریق علمی کردن فرایندها و افزایش بهره‌وری، الزام دانشگاه‌ها به تأمین مقداری از بودجه خودشان از طریق همکاری با صنعت، ایجاد یک بانک اطلاعاتی گسترده از پروژه‌های انجام‌گرفته برای برطرف کردن خصیصه جزیره‌ای بودن تولیدات علمی، ارائه معافیت‌های مالیاتی به شرکت‌های دانش‌بنیان، حمایت از توسعه پارک‌های علم و فناوری، ایجاد اتاق فکر مشترک بین صنعت و دانشگاه) می‌شود. مؤلفه گسست دانشگاه با صنعت با نتایج مطالعات (Diaconu & Duțu, 2015; Allahar & Sookram, 2019; Yusof et al., 2009; Galan-Muros & Davey, 2019; Ferrandiz et al., 2018; Hayter, 2016; Herrera et al., 2018; Jakab et al., 2019; Lahikainen et al., 2019; Meng et al., 2019; Simmons, & Hornsby, 2014; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همخوانی دارد.

مؤلفه قوانین و نظارت نامناسب داخل دانشگاه اشاره به ناکارآمدی و نامناسب بودن آئین‌نامه‌های داخل دانشگاه و تعدد آن‌ها دارد که خود به عاملی برای عدم نقش‌آفرینی دانشگاه در قالب زیست‌بوم کارآفرینی تبدیل شده‌است. یکی از مسائل جدی مبتلا به نظام دانشگاهی و کارآفرینی، ضعف در قانون حقوق مالکیت فکری و مشخص نبودن سهم پژوهشگران و دانشگاه

Archive of SID

در تولیدات و ثبت اختراعات می‌باشد. روندهای اداری و گیت‌های کند مجوزدهی در دانشگاه بسیاری از دانشگاهیان برای ارتباط با صنعت با استفاده از حقوق مالکیت معنوی منصرف ساخته است این امر موجب می‌شود تعاملات فردی به‌جای تعاملات نظام‌مند شکل گیرد. همچنین قوانین و آئین‌نامه‌های انعطاف‌ناپذیر دانشگاه در کنار تعدد دستورالعمل‌های که گاهی ناقض یکدیگرند نیز بر این نابسامانی دامن زده است. همچنین دیگر ضعف قانونی چه در سطح دانشگاه و چه در سطح آموزش عالی نبود قانون و نظارت شفاف در زمینه سرقت علمی است. نبود مجازات‌ها، قوانین و نظارت‌ها سبب شده است در اطراف و اکناف خیابان‌ها شاهد پایان‌نامه و مقاله فروشی باشیم. ناکارآمدی دیگر آئین‌نامه‌ها به‌ویژه در آئین‌نامه ارتقاء اعضای هیئت علمی پیداست. این آئین‌نامه به میدان مسابقه‌ای برای نوشتن مقاله تبدیل شده است. با نگاه کمی و مقاله‌محوری (بدون توجه به اثربخشی و مسئله‌محوری مقالات) ارتقاء دانشگاهیان منوط به مقالات شده است. این رقابت ناسالم، غیرحرفه‌ای و ناکارآمد سبب انباشت تولیدات علمی بدون دامنه اثرگذاری در حوزه‌های مختلف کارآفرینی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و غیره شده است. به‌گونه‌ای که کشور ما در رتبه‌های بالا از حیث تولیدات کمی مقالات قرار دارد اما این مقالات نتوانسته‌اند به شکل بایسته مشکلات کشور را حل کنند. به‌زعم فراستخواه (۱۳۹۷) در طی ۲۰ سال از ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۸، تعداد مقالات علمی از ۱۰۰۰ مقاله به ۵۰۰۰۰ مقاله رسیده است. یعنی ۵۰ برابر شده است و نرخ رشد آن حتی کشورهای با روند توسعه سریع مثل چین، کره جنوبی و ترکیه را نیز پشت سر گذاشته است به‌نحوی که سهم جهانی ما در دانش از ۱ درصد (ایران یک درصد جمعیت جهان را داراست) به ۲/۶ ارتقاء یافته است. مؤلفه قوانین و نظارت نامناسب درون‌دانشگاهی، با برایندهای پژوهشی (Hayter et al., 2018; Lahikainen et al., 2019; Ranga et al., 2017; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همسویی دارد.

مؤلفه مالیه دانشگاهی ناکارآمد در درون دانشگاه هم اشاره به سازوکارهای تامین مالی به دلیل ناتوانی دانشگاه‌ها در جذب منابع مالی و هم سازوکارهای تخصیص منابع مالی بدون توجه به عملکرد و به شکل سنتی دارد. تأمین منابع مالی در دانشگاه‌ها بر عهده دولت می‌باشد و دانشگاه‌ها نیازی به توسعه فعالیت‌های درآمدزایی خود نمی‌بینند یا اگر هم اندکی کنشی انجام می‌شود به دلیل فرایندهای اداری و بوروکراسی‌ها متوقف می‌شود. هرچقدر سازوکارهای تامین مالی دانشگاه به عملکرد و فعالیت‌های خود دانشگاه پیوند بخورد حساسیت بیشتری نسبت به چگونگی هزینه‌کرد نیز می‌شود بالعکس هرچقدر سازوکارهای تأمین مربوط به دولت و غیرعملکردی باشد حساسیتی نیز در مورد چگونگی هزینه‌کرد آن وجود ندارد. دولت نیز بودجه را به شکل افزایشی (بر پایه ارقام سال گذشته به‌اضافه اندک مابه‌التفاوتی یا به شکل عملیاتی) به دانشگاه‌ها تخصیص می‌دهد به‌هیچ‌وجه

عملکرد و کارآمدی فعالیت‌های دانشگاه دیده نمی‌شود بنابراین انگیزه‌ای نیز برای درآمدزایی و عملکرد بهتر وجود ندارد. تخصیص منابع مالی درون دانشگاه نیز با اقتباس از ساختار کلان بدون توجه به عملکرد هر واحد تخصیص می‌یابد. این شکل از تخصیص نیز مانع از انگیزه‌زایی برای دانشگاهیان و واحدهای مختلف دانشگاهی برای درآمدزایی می‌گردد. افزون بر این نظارت مؤثر و مدیریتی نیز بر هزینه‌ها نمی‌شود. این امر سبب می‌شود منابع مالی قلیل دانشگاه‌ها نیز در شرایط فعلی با بحران‌های مالی جهانی بر آموزش عالی زایل گردد. در سطح تأمین منابع مالی از جمله راهکارهای توسعه مالی دانشگاه‌ها؛ اجرای طرح‌های پژوهشی سفارشی، تجاری‌سازی فعالیت‌های علمی و پژوهشی، انعقاد قراردادهای پژوهشی برون‌دانشگاهی، تولیدات فناورانه، فروش امتیازات علمی و پژوهشی، اخذ گزنت داخلی و بین‌المللی، ایجاد مزرعه‌های اقتصادی-آموزشی کشت و صنعت و برگزاری دوره‌های آموزشی خاص می‌باشد (محمدزاده اصل، ۱۳۸۸). در زمینه تخصیص منابع مالی در آموزش عالی در پژوهشی انتظاری (۱۳۹۰) به این نتیجه دست یافت که به منظور افت عملکرد دانشگاه‌های دولتی در سطح خرد و کاهش سرعت توسعه‌ی علم و فناوری در سطح کلان، لازم است رویکرد تخصیص بودجه به منظور پیش‌خرید ستانده‌های دانشگاه‌ها را به‌عنوان رویکردی شبه بازاری تغییر یابد. مؤلفه مالیه دانشگاهی ناکارآمد با نتایج مطالعات (Hallam et al., 2017; Allahar & Sookram, 2019; Lahikainen et al., 2019; Morris et al., 2017; Thomsen et al., 2018; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همخوانی دارد

مؤلفه ضعف در ظرفیت‌های نرم داخل دانشگاه یکی از اساسی عوامل جهت‌دهنده به فعالیت‌های کارآفرینی دانشگاهیان فرهنگ دانشگاهی متشکل خرده فرهنگ‌های گروه‌های آموزشی می‌باشد. پیوسته نگاه دانشگاهیان به فعالیت‌های کارآفرینی منفی و بر این باور بوده است که این فعالیت‌ها باعث از بین رفتن ارزش‌های علمی می‌شود. در کنار این، فرهنگ جمعی و کار تیمی در میان اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های ایران کمتر وجود دارد. بیشتر روحیه فردگرایی و تک‌روی غالب است. جو موجود در فضای دانشگاهی بیش از اینکه مبتنی بر رقابت سالم و اعتماد باشد مبتنی بر رفاقت و بدبینی است. فرهنگ نوآوری و خلاقیت نیز در میان دانشجویان و اعضای هیئت علمی از میان رفته است. از آنجایی که ارزش‌های فرهنگی رفتار و کنش افراد را جهت می‌دهند لیکن فرهنگ دانشگاهی نقش محوری در ایجاد و توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین دارد. آنچه پیداست در شرایط کنونی فرهنگ دانشگاه‌ها حامی فعالیت‌های کارآفرینی نمی‌باشند. زالی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر فرهنگ سازمانی کارآفرینانه بر کارآفرینی دانشگاهی در دانشگاه تهران پرداختند. به‌زعم آنان، مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی کارآفرینانه (پیشگامی، ریسک‌پذیری، بی‌باکی،

تحمل خلاقیت، سلطه‌جویی، ارزشمندی کار، ارتباطات، همکاری، آزادی بیان و شادابی محیط) با کارآفرینی دانشگاهیان رابطه قوی وجود دارد. لیکن توسعه فرهنگ کارآفرینی دانشگاهی در دانشگاه‌ها می‌تواند برای دولت، اقتصاد و مردم سودمند واقع شود و فرهنگ کارآفرینی بایستی در سیستم دانشگاهی بیش‌ازپیش ایجاد شود (زالی و همکاران، ۱۳۹۲). مؤلفه ضعف در ظرفیت‌های نرم درون‌دانشگاهی با نتایج تحقیقات (Diaconu & Duțu, 2015; Hallam et al., 2017; Zhen, 2009; Yusof et al., 2019; Lahikainen et al., 2019; Allahar & Sookram, 2019; Allahar & Sookram, 2019; Yusof et al., 2009; Lahikainen et al., 2019; همکاران، ۱۳۹۸) همراستایی دارد.

مؤلفه نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه، به کمبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی برای تحریک فعالیت‌های کارآفرینی دانشگاهیان اشاره می‌نماید. ساختار پاداش‌دهی و پشتیبانی دانشگاه‌ها همچنان در شکل سنتی با کارویژه‌های سنتی دانشگاه متوقف شده است. در دانشگاه‌های کشور مشوق‌ها و حمایت خیلی کمی از فعالیت‌های کارآفرینی وجود دارد. بزرگداشت و جوایز برای دانشگاهیان این حوزه وجود ندارد. هیچ مکانیزم تشویقی مبنی بر اینکه با انجام فعالیت‌های کارآفرینی در آئین‌نامه ارتقاء، پاداش مالی و غیره دیده نشده است. در واقع هیچ مشوقی برانگیزاننده برای دانشگاهیان برای حضور در کنش‌های کارآفرینانه وجود ندارد. طبیعتاً وقتی زمینه و بستر فراهم نباشد نباید انتظار کارآفرینی نیز از دانشگاهیان داشته باشیم. بر اساس گزارش موسسه باتل (۲۰۰۶) مهم‌ترین سازوکارهای حمایتی و تشویقی برای کارآفرینی شامل؛ هدایت کسب‌وکارها به وسیله مدیران موفق، مشاوره و توصیه عمیق برای آماده کردن کارآفرین جهت ارائه طرح‌های سرمایه‌گذاری، دسترسی به منابع سرمایه در مرحله قبل و بعد از راه‌اندازی، کمک کردن با تشکیل تیم کسب‌وکاری از مدیران با دید تجاری، تشخیص منابع و فرصت‌های تجاری، ارزیابی فرصت‌ها و نیازهای ارباب‌رجوع، توسعه طرح‌های کسب‌وکار، مشاوره در مورد مسائل مدیریتی، توصیه به برنامه‌ریزی منابع انسانی، هدایت تحقیق بازار، هدایت ارزشیابی‌های فنی، ارائه اطلاعات در بازار، کمک با مباحث قانونی، ارتباط با شرکت‌های صاحب منابع مالی، ارزشیابی پتانسیل‌های تجاری تکنولوژی‌ها، قرارداد کارآفرینی در همه سطوح، آموزش در رسانه، تشخیص و تشویق کارآفرینی و تسهیل شبکه‌ها می‌شد (قمبرعلی و همکاران، ۱۳۹۳). مؤلفه نبود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح درون دانشگاه با نتایج پژوهش‌های (Diaconu & Duțu, 2015; Allahar & Sookram, 2019; Hayter et al., 2018; Herrera et al., 2018; Lahikainen et al., 2019; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همسویی دارد. مؤلفه ضعف ظرفیت‌های سخت داخل دانشگاه به امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دانشگاه اشاره دارد که در این خصوص نیز نتوانسته همگام

با توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه پیش‌روند. به‌گونه‌ای که در حال حاضر دانشگاه‌ها بشدت با ضعف زیرساختی مواجه هستند. مؤلفه ضعف ظرفیت‌های سخت درون‌دانشگاهی با یافته‌های پژوهشی (De Jager et al., 2017; Morris et al. 2017; موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) همسویی دارد.

۵- جمع‌بندی

هدف از این پژوهش، شناسایی موانع درونی و بیرونی ایجاد زیست‌بوم کارآفرینی در دانشگاه کارآفرین می‌باشد. برای دستیابی به این هدف، دو پرسش مهم‌ترین موانع بیرونی و درونی توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین طرح‌ریزی شد. سپس با استفاده از روش فراترکیب و تحلیل محتوای مقالات داخلی و خارجی این موانع شناسایی شدند. موانع بیرونی در قالب هفت مؤلفه و موانع درونی در قالب هشت مؤلفه تقسیم‌بندی شدند. پرداختن به هرکدام از مؤلفه‌های که در قالب موانع شناسایی شدند می‌تواند گامی روبه‌جلو برای اثربخشی و افزایش فعالیت‌های کارآفرینی در قالب زیست‌بوم فراهم سازد. از جمله محدودیت‌هایی که در این مطالعه وجود داشته‌اند اشاره می‌شود: با توجه به ماهیت خاص پژوهش، مقالات مرتبط با این حوزه که به زبانی غیر از انگلیسی و فارسی منتشر شده‌اند، در فرایند تحلیل قرار نگرفته‌اند. افزون بر این، به کتب و پروژه‌های تحقیقاتی منتشرشده در این قلمرو که به‌صورت الکترونیکی قابل‌دسترس بودند و یا امکان دسترسی به آن وجود نداشت (ادبیات خاکستری) پرداخته نشده‌است. به پژوهشگران بعدی پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت زیست‌بوم کارآفرینی و کنشگری دانشگاه در قالب زیست‌بوم با انجام مطالعاتی در یک قلمرو جغرافیایی خاص به شکل میدانی با روش آمیخته و انجام تحلیل‌های چندسطحی (Multilevel analysis) برای کاوش عمیق‌تر دستاوردهای تجربی‌تر برای ارائه رهنمودهای برای سیاست‌گذاران ارائه سازند. در پایان بر اساس یافته‌های پژوهش، توصیه‌های سیاستی برای نظام آموزش عالی کشور ارائه می‌گردد؛

- اصلاح ساختار حکمرانی کشورها و حرکت به سمت شیوه حکمرانی مطلوب و ارتقاء وضعیت حکمرانی در شش شاخص بانک جهانی: حق اظهارنظر و پاسخگویی، شاخص ثبات سیاسی، کارایی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد
- اصلاح ساختار اقتصادی کشورها از رهگذر کوچک‌سازی دولت و توسعه همکاری بخش خصوصی، الحاق به اقتصادهای جهانی و ایجاد سیاست‌های برای ثبات پولی و بازار
- توجه به نشانگرهای اقتصاد دانش‌بنیان و سرمایه‌سازی و سرمایه‌گذاری متناسب با آن جهت

محقق شدن

Archive of SID

- تمرکززدایی و شبکه‌سازی نحوه سیاست‌گذاری در آموزش عالی کشورها از طریق جمع‌سپاری
تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری به شکل پایین به بالا با حضور نمایندگان همه ذینفعان
- انجام اقداماتی برای اصلاح و تکمیل زنجیره به اشتراک‌گذاری یا انتشار دانش در قالب پلتفرم
تکنولوژیکی
- بازننگری در قوانین موجود و تدوین قوانین جدید متناسب با شرایط و به‌دوراز تمرکزگرایی و
برخورد سلیقه‌ای توأم با نظارت اثربخش بر چگونگی اجرای قوانین
- توسعه دیپلماسی علم و فناوری کشورهای در حال توسعه با کشورهای پیشرفته و حضور فعال
در بازار بین‌المللی آموزش عالی
- اصلاح نظام بودجه‌ریزی کشورها مبتنی بر عملکرد و اثربخشی فعالیت‌ها توأم با تنوع‌بخشی
به درآمد دانشگاه‌ها
- نهادسازی برای تداوم ارتباط دانشگاه‌ها با صنایع با تأکید بر ظرفیت‌های منطقه‌ای
- اصلاح خرده‌فرهنگ‌های جوامع با توجه به فعالیت‌های کارآفرینی و تغییر ارزش‌های اجتماعی
بدین سمت
- نظام‌مهندسازی نظام پژوهشی آموزش عالی کشورها با تأکید بر نیازهای ملی و مسائل جهانی
توأم با توجه تخصیص منابع مالی بیشتر به پژوهش‌های دانشگاهی با توجه با بالا بودن نرخ بازده
تحقیقات دانشگاهی
- توسعه زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری دانشگاه‌ها و جامعه در راستای توسعه
زیست‌بوم
- یکی از عوامل اصلی پیشرفت کشورهای توسعه‌یافته فضا‌سازی رقابتی‌سازی است لیکن
درس‌آموزه آن برای کشورهای توسعه‌یافته ایجاد و توسعه فضای رقابتی سالم و مبتنی بر اعتماد در
اقتصاد ملی، بازارها و در بین دانشگاه‌ها و درون دانشگاه‌ها می‌باشد
- بازننگری و تدوین برنامه‌های آموزشی و درسی با نگاهی کارآفرینانه و میان‌رشته‌ای

۶- مراجع

- ACS, Z.J., Autio, E. and Szerb, L., 2014. National systems of entrepreneurship: Measurement issues and policy implications. *Research Policy*, 43(3), pp.476-494.
- Allahar, H. and Sookram, R., 2019. Emergence of university-centred entrepreneurial ecosystems in the Caribbean. *Industry and Higher Education*, 33(4), pp.246-259.
- Amanamah, R.B., Owusu, E.K. and Acheampong, A., 2018. Barriers to entrepreneurial

intention among university students in Ghana. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 6(1).

Banha, F.M., Almeida, M.H., Rebelo, E.L. and Ramos, A.O., 2017. The main barriers of Portuguese entrepreneurship ecosystem: Interpretive Structural Modeling (ISM) approach. *Tourism & Management Studies*, 13(2), pp.60-70.

Bruneel, J., d'Este, P. and Salter, A., 2010. Investigating the factors that diminish the barriers to university-industry collaboration. *Research policy*, 39(7), pp.858-868.

Clarke, V., Braun, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.

De Jager, H.J., Mthembu, T.Z., Ngowi, A.B. and Chipunza, C., 2017. Towards an innovation and entrepreneurship ecosystem: A case study of the central university of technology, Free State. *Science, Technology and Society*, 22(2), pp.310-331.

Diaconu, M. and Duțu, A., 2015. The role of the modern university in supporting the entrepreneurial ecosystem. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 7(1).

Ferrandiz, J., Fidel, P. and Conchado, A., 2018. Promoting entrepreneurial intention through a higher education program integrated in an entrepreneurship ecosystem. *International Journal of Innovation Science*.

Fetters, M., Greene, P.G. and Rice, M.P. eds., 2010. *The development of university-based entrepreneurship ecosystems: Global practices*. Edward Elgar Publishing.

Fingfeld, D.L., 2003. Metasynthesis: The state of the art—so far. *Qualitative health research*, 13(7), pp.893-904.

Galan-Muros, V. and Davey, T., 2019. The UBC ecosystem: putting together a comprehensive framework for university-business cooperation. *The Journal of Technology Transfer*, 44(4), pp.1311-1346.

Guerrero, M., Urbano, D., Fayolle, A., Klofsten, M. and Mian, S., 2016. Entrepreneurial universities: emerging models in the new social and economic landscape. *Small Business Economics*, 47(3), pp.551-563.

Haghighi, N.F., Mahmoudi, M. and Bijani, M., 2018. Barriers to entrepreneurship development in Iran's higher education: A qualitative case study. *Interchange*, 49(3), pp.353-375.

Hallam, C., Novick, D., Gilbert, D.J., Frankwick, G.L., Wenker, O. and Zanella, G., 2017. Academic entrepreneurship and the entrepreneurial ecosystem: The UT transform project. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 23(1), pp.77-90.

Hayter, C. S. 2016. Constraining entrepreneurial development: A knowledge-based view of social networks among academic entrepreneurs. *Research Policy*, 45(2), 475-490

Hayter, C. S., Rasmussen, E., & Rooksby, J. H. 2018. Beyond formal university

technology transfer: Innovative pathways for knowledge exchange. *The Journal of Technology Transfer*, 1–8.

Hayter, C.S. and Cahoy, D.R., 2018. Toward a strategic view of higher education social responsibilities: A dynamic capabilities approach. *Strategic Organization*, 16(1), pp.12-34.

Hayter, C.S., 2016. A trajectory of early-stage spinoff success: the role of knowledge intermediaries within an entrepreneurial university ecosystem. *Small Business Economics*, 47(3), pp.633-656.

Hayter, C.S., Nelson, A.J., Zayed, S. and O'Connor, A.C., 2018. Conceptualizing academic entrepreneurship ecosystems: A review, analysis and extension of the literature. *The Journal of Technology Transfer*, 43(4), pp.1039-1082.

Herrera, F., Guerrero, M. and Urbano, D., 2018. Entrepreneurship and innovation ecosystem's drivers: The role of higher education organizations. In *Entrepreneurial, innovative and sustainable ecosystems* (pp. 109-128). Springer, Cham.

Hove, J. V., Clarysse, B. 2017. The Ecosystem Approach—Rethinking Academic Entrepreneurship in Belgium. In *THE WORLD SCIENTIFIC REFERENCE ON ENTREPRENEURSHIP: 4: Process Approach to Academic Entrepreneurship—Evidence from the Globe* (pp. 335-353).

Igwe, P. A., & Icha-Ituma, A. 2020. A review of ten years of African entrepreneurship research. In M. E. M. Akoorie, J. Gibb, J. M. Scott, & P. Sinha (Eds.), *Research handbook on entrepreneurship in emerging economies: A contextualized approach*. Cheltenham, England: Edward Elgar.

Igwe, P. A., Odunukan, K., Rahman, M., Rugara, D. G., & Ochinanwata, C. 2020. How entrepreneurship ecosystem influences the development of frugal innovation and informal entrepreneurship. *Thunderbird International Business Review*, 62(5), 475-488.

Isenberg, D., 2011. The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economy policy: principles for cultivating entrepreneurship. Babson entrepreneurship ecosystem project, Babson College, Babson Park: MA.

Isenberg, D., 2014. What an entrepreneurship ecosystem actually is. *Harvard Business Review*, 5, pp.1-7.

Jakab, F., Čížmár, P., Kainz, O., Lavrin, A. and Michalko, M., 2019, November. Innovation Universities Ecosystem: Acceleration of Innovative Entrepreneurship in the University Environment. In *2019 17th International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications (ICETA)* (pp. 291-295). IEEE.

Katundu, M.A. and Gabagambi, D.M., 2016. Barriers to business start-up among Tanzanian university graduates: evidence from the University of Dar-es-salaam. *Global Business Review*, 17(1), pp.16-37.

Kobylińska, U. and Lavios, J.J., 2020. Development of research on the university entrepreneurship ecosystem: trends and areas of interest of researchers based on a systematic review of literature. *Oeconomia Copernicana*, 11(1), pp.117-133.

Lahikainen, K., Kolhinen, J., Ruskovaara, E. and Pihkala, T., 2019. Challenges to the development of an entrepreneurial university ecosystem: The case of a Finnish university campus. *Industry and Higher Education*, 33(2), pp.96-107.

Malecki, E. J. 2018. Entrepreneurship and entrepreneurial ecosystems. *Geography Compass*, 12(3)

Matlay, H., Smith, K. and Beasley, M., 2011. Graduate entrepreneurs: intentions, barriers and solutions. *Education+ Training*.

Mendy, J., & Rahman, M. 2019. Application of human resource management's universal model: An examination of people versus institutions as barriers of internationalization for SMEs in a small developing country. *Thunderbird International Business Review*, 61, 363-374.

Meng, D., Li, X. and Rong, K., 2019. Industry-to-university knowledge transfer in ecosystem-based academic entrepreneurship: Case study of automotive dynamics & control group in Tsinghua University. *Technological Forecasting and Social Change*, 141, pp.249-262.

Morris, M.H., Shirokova, G. and Tsukanova, T., 2017. Student entrepreneurship and the university ecosystem: A multi-country empirical exploration. *European Journal of International Management*, 11(1), pp.65-85.

O'Brien, E., Cooney, T.M. and Blenker, P., 2019. Expanding university entrepreneurial ecosystems to under-represented communities. *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*.

Pahurkar, R.N., Kolte, A. and Jain, S., 2020. A Study of Perceived Barriers for Entrepreneurship Development among Management Students.

Palo-oja, O.M., Kivijärvi, M. and Aromaa, E., 2015. From Top Research to Business-A Case Study of the Barriers Involved with Academic Commercialization.

Plas, J.M., Kvale, S. and KVALE, S.A., 1996. *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage.

Ranga, M., Mroczkowski, T. and Araiso, T., 2017. University-industry cooperation and the transition to innovation ecosystems in Japan. *Industry and Higher Education*, 31(6), pp.373-387.

Rideout, E.C. and Gray, D.O., 2013. Does entrepreneurship education really work? A review and methodological critique of the empirical literature on the effects of university-based entrepreneurship education. *Journal of Small Business Management*,

Sandelowski, M. and Barroso, J., 2006. Handbook for synthesizing qualitative research. Springer publishing company.

Sandhu, M.S., Sidique, S.F. and Riaz, S., 2011. Entrepreneurship barriers and entrepreneurial inclination among Malaysian postgraduate students. International journal of entrepreneurial behavior & research.

Secundo, G., Mele, G., Del Vecchio, P., & Degennaro, G. 2020. Knowledge spillover creation in university-based entrepreneurial ecosystem: the role of the Italian "Contamination Labs". Knowledge Management Research & Practice, 1-15.

Shambare, R., 2013. Barriers to student entrepreneurship in South Africa. Journal of economics and behavioral studies, 5(7), pp.449-459.

Simmons, S.A. and Hornsby, J.S., 2014. Academic entrepreneurship: A stage based model. In Academic Entrepreneurship: Creating an Entrepreneurial Ecosystem. Emerald Group Publishing Limited.

Stommel, M., Wills, C. 2004. Clinical research: Concepts and principles for advanced practice nurses. Lippincott Williams & Wilkins.

Tejero, A., Pau, I. and León, G., 2019. Analysis of the Dynamism in University-Driven Innovation Ecosystems through the Assessment of Entrepreneurship Role. IEEE Access, 7, pp.89869-89885.

Theodoraki, C., Messegem, K. and Rice, M.P., 2018. A social capital approach to the development of sustainable entrepreneurial ecosystems: an explorative study. Small Business Economics, 51(1), pp.153-170.

Thomsen, B., Muurlink, O. and Best, T., 2018. The political ecology of university-based social entrepreneurship ecosystems. Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy.

Van der Zwan, P., Zuurhout, P. and Hessels, J., 2013. Entrepreneurship education and self-employment: The role of perceived barriers. Panteia/EIM Bv. Pozyskano z: <http://www.Ondernemerschap.Nl/pdf-ez H, 201301>.

Yusof, M., Siddiq, M.S. and nor, L.M., 2009. An integrated model of a university's entrepreneurial ecosystem. Journal of Asia entrepreneurship and Sustainability, 5(1), p.57.

Zhen, K.O.N.G., 2016. Establishing an Effective Entrepreneurship Ecosystem in Vocational Colleges. DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science, (mess).

Таяуова, Г. and Бекраш, Ч., 2018. An Overview of Entrepreneurial Universities and Main Barriers to Entrepreneurial University Development in Kazakhstan. The Journal of Economic Research & Business Administration, 124(2), pp.245-253.

- احمدخانی، ایرج، قلاوندی، حسن، مهاجران، بهناز. ۱۳۸۹. شناسایی و رتبه‌بندی موانع کارآفرینی دانشجویان در نظام آموزش عالی. فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۹ (۳۷).
- امیدی، نبی، محمدی پور، رحمت‌الله، امیدی، محمدرضا. ۱۳۹۵. شناسایی موانع توسعه کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی (مطالعه موردی: فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های ایلام). فرهنگ در ایلام، ۵۲.
- امیری، مهدی. ۱۳۹۴. بررسی موانع توسعه کارآفرینی در دانشگاه پیام نور از نظر دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه‌های پیام نور جنوب فارس). نامه آموزش عالی، ۸ (۳۲).
- امیری فرح‌آبادی، جعفر؛ ابوالقاسمی، محمد و قهرمانی، محمد. ۱۳۹۵. آسیب‌شناسی فرایند سیاست‌پژوهی در نظام آموزش عالی ایران؛ مطالعه‌ای کیفی. مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۸ (۴).
- امین مظفری، فاروق؛ امیری میان‌دواب، شهریار؛ عباس زاده، محمد و عزیززاده اقدم، محمدباقر. ۱۳۹۴. مطالعه سیاست‌زدگی مدیران نظام آموزش عالی با رویکرد کیفی. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۴ (۷).
- امینی، مرجان، جمشیدی، رحیم، حیدری نژاد، صدیقه. ۱۳۹۳. اولویت‌بندی موانع کارآفرینی از نظر دانشجویان تربیت‌بدنی با استفاده از روش تاپسیس. پژوهش در ورزش دانشگاهی، ۶.
- انتظاری، یعقوب. ۱۳۹۰. ارائه الگویی برای تامین مالی دانشگاه‌های دولتی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۶۰.
- انتظاری، یعقوب. ۱۳۹۷. تحلیل تأثیر دانشگاه بر توسعه منطقه‌ای در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۴ (۲): ۱-۲۵.
- انتظاری، یعقوب. ۱۳۹۸. الزامات توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه بنیان در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۵.
- انصاری، محمدتقی، فکور، بهمن. ۱۳۹۳. موانع محیطی گرایش دانشجویان و دانش‌آموختگان به کارآفرینی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۷۲.
- پورعزت، علی اصغر، حیدری، الهام. ۱۳۹۰. شناسایی و دسته‌بندی چالش‌ها و موانع تجاری‌سازی دانش با استفاده از روش کیو. سیاست علم و فناوری، ۴ (۱).
- پورعزت، علی اصغر، قلی پور، آرین، خانلو، سمیرا. ۱۳۸۹. تبیین موانع کارآفرینی دانشگاهی و تجاری‌سازی دانش در دانشگاه تهران. سیاست علم و فناوری، ۲ (۴).
- ثمری، عیسی، آریانی، ابراهیم. ۱۳۹۶. شناسایی و اولویت‌بندی موانع تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی با رویکرد آمیخته. مجله انجمن آموزش عالی، ۹ (۱).
- حسنتقی پور، حکیمه، قلی پور، آرین، روشندل اربطانی، طاهر. ۱۳۹۰. موانع تجاری‌سازی دانش

در کارآفرینی دانشگاهی. توسعه کارآفرینی، ۴ (۱۴).

حسینی، محمود، حسینی، جمال، سلیمانپور، محمدرضا، ۱۳۸۹. شناسایی و تحلیل موانع کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد استان تهران. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲ (۳).

حیدری، حسن، ۱۳۸۶. نظام ملی نوآوری به عنوان چارچوبی برای تحلیل نوآوری: رویکرد نظری. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۹ (۳۳).

حیدری، غلامرضا، خادمی زاده، شهناز، سقانی طلب، مرضیه، ۱۳۹۴. ساخت و اعتباریابی پرسشنامه موانع کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی. فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش شناسی، ۲ (۴).

خسروی پور، بهمن، منجم زاده، زهره، ۱۳۹۰. دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی ورامین در خصوص عوامل و موانع مؤثر در کارآفرینی و اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۲ (۱).

خسروی پور، بهمن، نصرتی، سهیل، یعقوبی، جعفر، ۱۳۹۷. شناسایی موانع پیش روی تجاری‌سازی تحقیقات در سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی با استفاده از نظریه زمینه‌ای. فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۴۳.

رضایی، بیژن، پژوهان، ایوب، ۱۳۹۸. قابلیت‌ها و موانع فراروی دانشگاه رازی برای تبدیل به دانشگاه کارآفرین. فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۱۱ (۱).

رضوی، مصطفی، حقیقی، نگین، رضوان فر، احمد، کلانتری، خلیل، ۱۳۹۱. تحلیل موانع کارآفرینی در دانشکده‌های کشاورزی ایران (از دیدگاه دانشجویان). مدیریت دولتی، ۴ (۱).

زالی، محمدرضا، رضوی، مصطفی، پارچین، ناهید، ۱۳۹۲. تبیین تأثیر فرهنگ سازمانی کارآفرینانه بر کارآفرینی دانشگاهی در دانشگاه تهران. مدیریت بازرگانی، ۵ (۲).

زیوریار، فرزاد، فراهانی، ابوالفضل، کشاورز، لقمان، ۱۳۹۶. بررسی و نقد کارآفرینی سازمانی با تأکید بر شناسایی محورها و موانع کارآفرینی سازمانی (مورد مطالعه وزارت ورزش و جوانان). پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۱۷ (۶).

ژیان پور، مهدی، اصفهانی، زهرا، کاوه زاده، عادل، ۱۳۹۱. تجربه نخبگان درباره موانع تجاری‌سازی ایده‌ها مطالعه موردی: اعضای بنیاد نخبگان شهر اصفهان. مسائل اجتماعی ایران، ۴ (۱).

سیدنقی، میرعلی، پوربهروزان، علی، سراجی، رضا، ۱۳۹۷. شناسایی علل ارتباط ضعیف دانشگاه با صنعت و ارائه راهکارهای بهبود آن. مجلس و راهبرد، ۲۶ (۹۹).

شریفی، مهدی، رضوانفر، احمد، حسینی، محمود، موحدی، حمید، ۱۳۹۵. تجاری‌سازی تحقیقات

دانشگاهی در آموزش عالی کشاورزی: واکاوی بازدارنده‌ها. نامه آموزش عالی، ۹ (۳۳).

صفری، سعید، قاضی‌زاده، مصطفی، طاهری، رضا. ۱۳۹۲. بررسی موانع ارتباط اعضای هیئت‌علمی با بخش صنعت در راستای تحقق دانشگاه کارآفرین. پژوهشنامه مدیریت اجرایی، ۵ (۱۰).

صفری، سعید. ۱۳۹۸. سنجش، ارزیابی و تبیین محرک‌ها و موانع تجاری‌سازی علم و فناوری در دانشگاه (مورد مطالعه دانشگاه شاهد). پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۵ (۲).

عابدی، بهاره، برادران، مسعود، خسروی پور، بهمن، یعقوبی، جعفر. ۱۳۹۶. شناسایی موانع فراروی ایجاد دانشگاه کارآفرین کشاورزی و منابع طبیعی با استفاده از نظریه مبنایی. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۰ (۱).

علی‌آبادی، وحید، موحدی، رضا، یعقوبی، احمد، پاپ‌زن، عبدالحمید. ۱۳۹۹. ارائه الگویی مفهومی اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی در دانشکده‌های کشاورزی غرب کشور. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۵۲.

علیزاده، ندا، نیکویی، علیرضا، مختاری، حمیدرضا. ۱۳۹۷. تحلیل محتوای مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده زیست‌بوم کارآفرینی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۵ (۴).

فراستخواه، مقصود. ۱۳۹۷. در رثای مقاله؛ «هشت نسل مقالات اصیل علوم انسانی در ایران. فصلنامه رهیافت، ۲۸ (۷۲).

قاسمی، محمد، فقیهی، مهدی، علیزاده، پریسا. ۱۳۹۷. الزامات دستیابی به اقتصاد دانش‌بنیان در سطح کلان: تحلیل چارچوب قانونی در ایران و ارائه توصیه‌های سیاستی. فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، ۱۸ (۶۸).

قمبرعلی، رضوان، آگهی، حسین، علی بیگی، امیرحسین، زرافشانی، کیومرث. ۱۳۹۳. حمایت‌های ضروری در جهت توسعه کارآفرینی، نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۱ (۲).

کردنائیچ، اسدالله، اکبری، حسن، رضائیان، علی. ۱۳۸۶. بررسی موانع کارآفرینی سازمانی: مورد مطالعه شرکت صنعت چوب شمال. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۵۵.

کشاورزی، علی حسین، صفری، سعید، عسکری، محمدحسین. ۱۳۹۶. الگوی بهره‌گیری از عوامل پیش‌برنده و بازدارنده‌ها در شکل‌گیری دانشگاه کارآفرین در ایران. مطالعات مدیریت راهبردی، ۲۹. کیاکجوری، کریم، رودگر نژاد، فروغ، حسینی، مریم. ۱۳۸۷. موانع و چالش‌های شکل‌گیری دانشگاه کارآفرین در ایران. نامه آموزش عالی، ۱ (۳).

مبارکی، محمدحسن، زالی، محمدرضا، دهناد، رومینا. ۱۳۹۲. شناسایی موانع رفتارهای کارآفرینی سازمانی در سازمان هوایمایی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای روش‌شناسی کیو. مدیریت فرهنگ‌سازمانی، ۱۱ (۱).

محرر، علی، محمدی، مهدی، مختارزاده، نیما، شهیدی‌پور، روح‌الله. ۱۳۹۸. چارچوب مفهومی

شکل گیری زیست بوم های کارآفرینی دانشگاه پایه شهر تهران. مدیریت نوآوری، ۸ (۴).

محمدپور، بختیار، رحیمیان، حمید، عباس پور، عباس، دلاور، علی.، ۱۳۹۱. بازشناسی چالش های فراروی تجاری سازی پژوهش های مدیریت آموزشی با ارائه نظریه زمینه ای. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳ (۳).

محمدزاده اصل، نازی. ۱۳۸۸. شناسایی روش های متنوع سازی منابع مالی دانشگاه آزاد اسلامی. مجله مطالعات مالی، ۲ (۱).

مدهوشی، مهرداد، بخشی غلامرضا. ۱۳۸۲. بررسی موانع کارآفرینی در دانشگاه مازندران. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۷.

موسوی، حسین، صالحی عمران، ابراهیم، موسوی، مهسا، فراستخواه، مقصود. ۱۳۹۸. شناسایی موانع توسعه اکوسیستم دانشگاه کارآفرین. فصلنامه علمی آموزش علوم دریایی، ۱۹.

موسوی، محمد. ۱۳۹۲. بررسی موانع توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور خراسان رضوی). نشریه علوم انسانی دانشگاه پیام نور مشهد، ۴.

میرزامحمدی، محمدحسن، امیری، مهدی، پورطهماسبی، سیاوش. ۱۳۸۷. بررسی موانع توسعه کارآفرینی در دانشگاه شاهد از نظر اعضای هیئت علمی در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷. نامه آموزش عالی، ۱ (۴).

نوروزی، محمدرضا. ۱۳۸۸. موانع کارآفرینی دانشگاهی و اقدامان راهبردی برای تقویت کارآفرینی دانشجویان. کار و جامعه، ۱۱۱.

ویسی، رضا، کریمزاده، پریرسا. ۱۳۸۹. توسعه فرهنگ کارآفرینی؛ عوامل و راهکارها (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور استان مازندران). فصلنامه برنامه بودجه، ۲ (۳).

۱- نتایج ارزیابی شاخص های کارآفرینی در ایران نتایج پایش ۲۰۱۹ دیده بان جهانی کارآفرینی؛ رتبه سهولت در کسب و کار ۵۶/۹۸ از ۱۰۰ و رتبه ۱۲۷ از ۱۹۰؛ نرخ راه اندازی کسب و کار: امتیاز ۶۷/۸ از ۱۰۰ و رتبه ۱۷۸ از ۱۹۰ کشور؛ رتبه رقابت پذیری ۹۹ از ۱۴۴ کشور

2- Meta-synthesis

3- Systematic review

4- Critical Appraisal Skills Program (CASP)

5- Good governance

6- Dutch disease

7- Deindustrialization

8- Complexity theory

جدول (۱): فهرست مقالات منتخب

کد مقاله	مشخصات مقاله
۱	De Jager, H.J., Mthembu, T.Z., Ngowi, A.B. and Chipunza, C., 2017. Towards an innovation and entrepreneurship ecosystem: A case study of the central university .331-of technology, free state. <i>Science, Technology and Society</i> , 22(2), pp.310
۲	Allahar, H. and Sookram, R., 2019. Emergence of university-centred entrepreneurial ecosystems in the Caribbean. <i>Industry and Higher Education</i> , 259-33(4), pp.246
۳	Yusof, M., Siddiq, M.S. and Nor, L.M., 2009. An integrated model of a university's entrepreneurial ecosystem. <i>Journal of Asia entrepreneurship and Sustainability</i> , 5(1), p.57
۴	Ferrandiz, J., Fidel, P. and Conchado, A., 2018. Promoting entrepreneurial intention through a higher education program integrated in an entrepreneurship ecosystem. <i>International Journal of Innovation Science</i>
۵	Galan-Muros, V. and Davey, T., 2019. The UBC ecosystem: putting together a comprehensive framework for university-business cooperation. <i>The Journal of .1346-Technology Transfer</i> , 44(4), pp.1311
۶	Hayter, C.S., 2016. A trajectory of early-stage spinoff success: the role of knowledge intermediaries within an entrepreneurial university ecosystem. <i>Small .656-Business Economics</i> , 47(3), pp.633
۷	Hayter, C.S., Nelson, A.J., Zayed, S. and O'Connor, A.C., 2018. Conceptualizing academic entrepreneurship ecosystems: A review, analysis and extension of the .1082-literature. <i>The Journal of Technology Transfer</i> , 43(4), pp.1039
۸	Herrera, F., Guerrero, M. and Urbano, D., 2018. Entrepreneurship and innovation ecosystem's drivers: The role of higher education organizations. In Springer, .(128-Entrepreneurial, innovative and sustainable ecosystems (pp. 109 .Cham
۹	Hove, J. V., Clarysse, B. 2017. The Ecosystem Approach—Rethinking Academic Entrepreneurship in Belgium. In THE WORLD SCIENTIFIC REFERENCE ON ENTREPRENEURSHIP: 4: Process Approach to Academic Entrepreneurship— .(353-Evidence from the Globe (pp. 335
۱۰	انتظاری، یعقوب،. ۱۳۹۸. الزامات توسعه زیست بوم کارآفرینی دانشگاه بنیان در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۳۵ (۱)
۱۱	Jakab, F., Čižmár, P., Kainz, O., Lavrin, A. and Michalko, M., 2019, November. Innovation Universities Ecosystem: Acceleration of Innovative Entrepreneurship in the University Environment. In 2019 17th International Conference on .IEEE .(295-Emerging eLearning Technologies and Applications (ICETA) (pp. 291
۱۲	Lahikainen, K., Kolhinen, J., Ruskovaara, E. and Pihkala, T., 2019. Challenges to the development of an entrepreneurial university ecosystem: The case of a Finnish .107-university campus. <i>Industry and Higher Education</i> , 33(2), pp.96

Meng, D., Li, X. and Rong, K., 2019. Industry-to-university knowledge transfer in ecosystem-based academic entrepreneurship: Case study of automotive dynamics & control group in Tsinghua University. <i>Technological Forecasting and Social Change</i> , 141, pp.249	۱۳
Morris, M.H., Shirokova, G. and Tsukanova, T., 2017. Student entrepreneurship and the university ecosystem: A multi-country empirical exploration. <i>European Journal of International Management</i> , 11(1), pp.65	۱۴
Ranga, M., Mroczkowski, T. and Araisio, T., 2017. University-industry cooperation and the transition to innovation ecosystems in Japan. <i>Industry and Higher Education</i> , 31(6), pp.373	۱۵
موسوی، موسوی، حسین، صالحی عمران، ابراهیم، موسوی، مهسا، فراستخواه، مقصود، ۱۳۹۸. شناسایی موانع توسعه اکوسیستم دانشگاه کارآفرین. فصلنامه علمی آموزش علوم دریایی، ۱۹	۱۶
Simmons, S.A. and Hornsby, J.S., 2014. Academic entrepreneurship: A stage based model. In <i>Academic Entrepreneurship: Creating an Entrepreneurial Ecosystem</i> . Emerald Group Publishing Limited	۱۷
Thomsen, B., Muurlink, O. and Bešt, T., 2018. The political ecology of university-based social entrepreneurship ecosystems. <i>Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy</i>	۱۸
O'Brien, E., Cooney, T.M. and Blenker, P., 2019. Expanding university entrepreneurial ecosystems to under-represented communities. <i>Journal of Entrepreneurship and Public Policy</i>	۱۹
پورعزت، علی اصغر، قلی پور، آرین، خانلو، سمیرا. ۱۳۸۹. تبیین موانع کارآفرینی دانشگاهی و تجاری سازی دانش در دانشگاه تهران. سیاست علم و فناوری، ۲ (۴)	۲۰
مدهوشی، مهرداد، بخشی غلامرضا. ۱۳۸۲. بررسی موانع کارآفرینی در دانشگاه مازندران. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۷	۲۱
کیاکجوری، کریم، رودگر نژاد، فروغ، حسینی، مریم. ۱۳۸۷. موانع و چالش های شکل گیری دانشگاه کارآفرین در ایران. نامه آموزش عالی، ۱ (۳)	۲۲
امیری، مهدی. ۱۳۹۴. بررسی موانع توسعه کارآفرینی در دانشگاه پیام نور از نظر دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه های پیام نور جنوب فارس). نامه آموزش عالی، ۸ (۳۲)	۲۳
موسوی، محمد. ۱۳۹۲. بررسی موانع توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور خراسان رضوی). نشریه علوم انسانی دانشگاه پیام نور مشهد، ۴	۲۴
انصاری، محمدتقی، فکور، بهمن. ۱۳۹۳. موانع محیطی گرایش دانشجویان و دانش آموختگان به کارآفرینی. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۷۲	۲۵
مبارکی، محمدحسن، زالی، محمدرضا، دهندا، رومینا. ۱۳۹۲. شناسایی موانع رفتارهای کارآفرینی سازمانی در سازمان هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای روش شناسی کیو. مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۱ (۱)	۲۶
میرزاحمدی، محمدحسن، امیری، مهدی، پورطهماسبی، سیاوش. ۱۳۸۷. بررسی موانع توسعه کارآفرینی در دانشگاه شاهد از نظر اعضای هیئت علمی در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷. نامه آموزش عالی، ۱ (۴)	۲۷
کردناجیح، اسدالله، اکبری، حسن، رضائیان، علی. ۱۳۸۶. بررسی موانع کارآفرینی سازمانی: مورد مطالعه شرکت صنعت چوب شمال. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۵۵	۲۸

۲۹	نوروزی، محمدرضا. ۱۳۸۸. موانع کارآفرینی دانشگاهی و اقدامان راهبردی برای تقویت کارآفرینی دانشجویان. کار و جامعه، ۱۱۱
۳۰	عابدی، بهاره، برادران، مسعود، خسروی پور، بهمن، یعقوبی، جعفر. ۱۳۹۶. شناسایی موانع فراروی ایجاد دانشگاه کارآفرین کشاورزی و منابع طبیعی با استفاده از نظریه مبنایی. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۰ (۱)
۳۱	محمدپور، بختیار، رحیمیان، حمید، عباس پور، عباس، دلاور، علی. ۱۳۹۱. بازشناسی چالش‌های فراروی تجاری‌سازی پژوهش‌های مدیریت آموزشی با ارائه نظریه زمینه‌ای. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳ (۳)
۳۲	حسنقلی پور، حکیمه، قلی پور، آرین، روشندل اربطانی، طاهر. ۱۳۹۰. موانع تجاری‌سازی دانش در کارآفرینی دانشگاهی. توسعه کارآفرینی، ۴ (۱۴)
۳۳	امیدی، نبی، محمدی پور، رحمت‌الله، امیدی، محمدرضا. ۱۳۹۵. شناسایی موانع توسعه کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی (مطالعه موردی: فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های ایلام). فرهنگ در ایلام، ۵۲
۳۴	زیوربار، فرزاد، فراهانی، ابوالفضل، کشاورز، لتمان. ۱۳۹۶. بررسی و نقد کارآفرینی سازمانی با تأکید بر شناسایی محورها و موانع کارآفرینی سازمانی (مورد مطالعه وزارت ورزش و جوانان). پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۱۷ (۶)
۳۵	صفری، سعید. ۱۳۹۸. سنجش، ارزیابی و تبیین محرک‌ها و موانع تجاری‌سازی علم و فناوری در دانشگاه (مورد مطالعه دانشگاه شاهد). پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۵ (۲)
۳۶	احمدخانی، ایرج، قلاوندی، حسن، مهاجران، بهناز. ۱۳۸۹. شناسایی و رتبه‌بندی موانع کارآفرینی دانشجویان در نظام آموزش عالی. فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۹ (۳۷)
۳۷	حیدری، غلامرضا، خادمی زاده، شهناز، سقانی طلب، مرضیه. ۱۳۹۴. ساخت و اعتباریابی پرسشنامه موانع کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی. فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۲ (۴)
۳۸	علیزاده، ندا، نیکویی، علیرضا، مختاری، حمیدرضا. ۱۳۹۷. تحلیل محتوای مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده زیست‌بوم کارآفرینی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۵ (۴)
۳۹	خسروی پور، بهمن، نصرتی، سهیل، یعقوبی، جعفر. ۱۳۹۷. شناسایی موانع پیش روی تجاری‌سازی تحقیقات در سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی با استفاده از نظریه زمینه‌ای. فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۴۳
۴۰	صفری، سعید. ۱۳۹۸. سنجش، ارزیابی و تبیین محرک‌ها و موانع تجاری‌سازی علم و فناوری در دانشگاه (مورد مطالعه دانشگاه شاهد). پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۵ (۲)
۴۱	کشاورزی، علی حسین، صفری، سعید، عسکری، محمدحسین. ۱۳۹۶. الگوی بهره‌گیری از عوامل پیش‌برنده و بازدارنده‌ها در شکل‌گیری دانشگاه کارآفرین در ایران. مطالعات مدیریت راهبردی، ۲۹
۴۲	حسینی، محمود، حسینی، جمال، سلیمان پور، محمدرضا. ۱۳۸۹. شناسایی و تحلیل موانع کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد استان تهران. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲ (۳)
۴۳	خسروی پور، بهمن، منجم زاده، زهره. ۱۳۹۰. دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی ورامین در خصوص عوامل و موانع مؤثر در کارآفرینی و اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۲ (۱)

۴۴	ژیان پور، مهدی، اصفهانی، زهرا، کاوه زاده، عادلہ. ۱۳۹۱. تجربه نخبگان درباره موانع تجاری سازی ایده‌ها مطالعه موردی: اعضای بنیاد نخبگان شهر اصفهان. مسائل اجتماعی ایران، ۴ (۱)
۴۵	امینی، مرجان، جمشیدی، رحیم، حیدری نژاد، صدیقه. ۱۳۹۳. اولویت‌بندی موانع کارآفرینی از نظر دانشجویان تربیت‌بدنی با استفاده از روش تاپسیس. پژوهش در ورزش دانشگاهی، ۶
۴۶	شریفی، مهدی، رضوان فر، احمد، حسینی، محمود، موحدی، حمید. ۱۳۹۵. تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی در آموزش عالی کشاورزی: واکاوی بازدارنده‌ها. نامه آموزش عالی، ۹ (۳۳)
۴۷	ثمری، عیسی، آریانی، ابراهیم. ۱۳۹۶. شناسایی و اولویت‌بندی موانع تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی با رویکرد آمیخته. مجله انجمن آموزش عالی، ۹ (۱)
۴۸	رضوی، مصطفی، حقیقی، نگین، رضوانفر، احمد، کلانتری، خلیل. ۱۳۹۱. تحلیل موانع کارآفرینی در دانشکده‌های کشاورزی ایران (از دیدگاه دانشجویان). مدیریت دولتی، ۴ (۱)
۴۹	پورعزت، علی‌اصغر، حیدری، الهام. ۱۳۹۰. شناسایی و دسته‌بندی چالش‌ها و موانع تجاری‌سازی دانش با استفاده از روش کیو. سیاست علم و فناوری، ۴ (۱)
۵۰	رضایی، بیژن، پژوهان، ایوب. ۱۳۹۸. قابلیت‌ها و موانع فراروی دانشگاه رازی برای تبدیل به دانشگاه کارآفرین. فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۱۱ (۱)
۵۱	Bruneel, J., d'Este, P. and Salter, A., 2010. Investigating the factors that diminish the barriers to university-industry collaboration. Research policy, 39(7), pp.858-868
۵۲	Matlay, H., Smith, K. and Beasley, M., 2011. Graduate entrepreneurs: intentions, barriers and solutions. Education+ Training
۵۳	Sandhu, M.S., Sidique, S.F. and Riaz, S., 2011. Entrepreneurship barriers and entrepreneurial inclination among Malaysian postgraduate students. International journal of entrepreneurial behavior & research
۵۴	Shambare, R., 2013. Barriers to student entrepreneurship in South Africa. Journal of economics and behavioral studies, 5(7), pp.449-459
۵۵	Banha, F.M., Almeida, M.H., Rebelo, E.L. and Ramos, A.O., 2017. The main barriers of Portuguese entrepreneurship ecosystem: Interpretive Structural Modeling (ISM) approach. Tourism & Management Studies, 13(2), pp.60-70
۵۶	Katundu, M.A. and Gabagambi, D.M., 2016. Barriers to business start-up among Tanzanian university graduates: evidence from the University of Dar-es-salaam. Global Business Review, 17(1), pp.16-37
۵۷	Pahurkar, R.N., Kolte, A. and Jain, S., 2020. A Study of Perceived Barriers for Entrepreneurship Development among Management Students
۵۸	Theodoraki, C., Messegem, K. and Rice, M.P., 2018. A social capital approach to the development of sustainable entrepreneurial ecosystems: an explorative study. Small Business Economics, 51(1), pp.153-170
۵۹	Haghighi, N.F., Mahmoudi, M. and Bijani, M., 2018. Barriers to entrepreneurship development in Iran's higher education: A qualitative case study. Interchange, 49(3), pp.353-375

مفاهیم کلیدی	مقوله های فرعی ثالثیه	مقوله های فرعی ثانویه	مقوله های فرعی اولیه	مقوله اصلی
ساختار سلسله مراتبی و متمرکز (کد: ۱۶: ۱۵: ۲۳: ۲۶: ۳۰: ۳۴) / ساختار بازدارنده سیاستی در راه اندازی کسب و کار (کد: ۲) / انعطاف ناپذیری ساختار (کد: ۱۵) / وجود انحصارات دولتی (کد: ۳۴) / وجود ارگان های موازی و نبودن وحدت رویه ای (کد: ۳۸) / نبود پیوند میان بخش خصوصی و دولتی (کد: ۲) / نامناسب بودن ساختار نظام آموزش عالی (کد: ۲۳) / عدم هماهنگی میان نیازهای بازار کار و جامعه و نظام آموزش عالی (کد: ۱۶: ۲۳) / عدم هماهنگی در سطوح و بین وزارت خانه ها (کد: ۳۰)	ساختار نامتجانس کارآفرینی	ضعف مشارکت	ساختار سنتی حکمرانی	عوامل بازدارنده در سطح کلان زیست بوم کارآفرینی دانشگاه
ضعف گفتمان زیست بوم کارآفرینی در اسناد بالادستی (کد: ۱۲) / فقدان انسجام نظری در مورد کارآفرینی در نزد سیاست گذاران (کد: ۱۶) / مترادف دانستن کارآفرینی با اشتغال زایی در سیاست ها (کد: ۳۸)	فقدان تنوع دیدگاه ها			
تغییر مکرر مدیران در بازه های زمانی کوتاه مدت (کد: ۲۱) / ارتقاء افراد بر مبنای ارتباطات با مقامات عالی نه شایستگی های فردی (کد: ۳۴)	فقدان شایسته سالاری	ضعف پاسخگویی		
امکان ادامه فعالیت مدیران کلان با وجود ناکارآمد بودن عملکرد (کد: ۲۱) / نگاه کوتاه مدت و مقطعی مدیران (کد: ۲۱)	فقدان مسئولیت پذیری			
زد و بندها و فساد اداری (کد: ۳۴) / وجود تشریفات زائد اداری، کاغذبازی و پاس کاری اداری (کد: ۴۴) / فرایندهای دست و پاگیر و بوروکراسی دولتی (کد: ۴: ۱۱: ۱۸: ۲۱: ۳۴) / وجود فسادهای مالی (کد: ۳۴) / عدم وجود شفافیت در فضای بازار کار (کد: ۳۸) / نامعلوم بودن استراتژی های اقتصاد (کد: ۳۶)	فرآیندهای اداری ناکارآمد	ضعف شفافیت		
وجود مداخلات سیاسی (کد: ۲۳) / مشارکتی نبودن سیاست گذاری های کلان (کد: ۱۵) / سیاست های کلان ناکارآمد (کد: ۲: ۶) / نداشتن نقشه راه سیاستی مناسب (کد: ۳۸) / توجه ناکافی به زیست بوم کارآفرینی در سیاست گذاری های کلان (کد: ۱۶)	فرایندهای سیاستی ناکارآمد			

		ضعف شکل گیری وفاق عمومی	تعاملات بین‌المللی سیاسی ناکارآمد	عدم مشارکت کشور در معاهدات و رویدادهای بین‌المللی (کد: ۲۲) // بی‌ثباتی در سیاست‌های دولتی (کد: ۱۶: ۳۴) // باز نبودن بازارها (نسبت به بازارهای جهانی) (کد: ۲۲): ۲۵) // عدم حضور در رقابت‌های بین‌المللی در بازارهای جهانی (کد: ۲۲: ۲۵: ۳۵) // ضعف در جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی (کد: ۳۴)
			تعاملات سازمانی ناکارآمد	نبود همکاری میان ذی‌نفعان مختلف (دولت، دانشگاه، صنعت، جامعه) در قالب زیست‌بوم‌کارآفرینی (کد: ۱۲: ۲۹) // عدم همسویی سیاست‌های علمی و صنعتی کشور در ارتباط بین دانشگاه و صنعت (کد: ۳۵) // استقبال نکردن دستگاه‌های اجرایی از یافته‌های تحقیقات دانشگاهی (کد: ۴۶)
			تعاملات اقتصادی ناکارآمد	نبود تجارت بین‌المللی (کد: ۹: ۸) // عدم وجود سرمایه‌گذار به دلیل تلاطم بازار (کد: ۱۰: ۱۷) / نبود امنیت مالی در سرمایه‌گذاری اقتصادی در بازار (کد: ۱۵: ۲۱: ۱۶: ۲۹) // نامناسب بودن وضعیت اقتصادی (کد: ۳۴) // بیکاری در بازار کار به دلیل شرایط نامناسب (کد: ۱۵: ۳۶) // فضای نامساعد کسب‌وکارها (کد: ۳۶) // کمبود فرصت‌های تجاری (کد: ۳۰) // ظرفیت‌هایی محدود شرکت‌های سرمایه‌گذار (کد: ۱۵) // نبود فضای رقابتی بین بخش خصوصی و دولتی (کد: ۱: ۳۴)
		ضعف اثربخشی و کارایی	استفاده ناکارآمد منابع	پایین بودن ظرفیت جذب دانش مناطق (کد: ۱۳: ۱۷) // افزایش بی‌رویه تورم (افزایش هزینه‌ها نسبت به درآمد) (کد: ۳۴) // افزایش نرخ بهره و بالا رفتن هزینه‌های تأمین مالی اولیه (کد: ۳۴)
			عدم تحقق اهداف	رکود اقتصادی (کد: ۱۵) // عدم توسعه بنگاه‌های کاریابی خصوصی (کد: ۲۷) // بی‌ثباتی اقتصاد/ ناکارآمدی بخش خصوصی (کد: ۱۵) // مناسب نبودن محصولات تولیدشده (کد: ۱۱) // اقتصاد تجارت‌گرای کشور به‌جای تولید بودن آن (کد: ۳۵) // نابسامانی بازارهای فروش (کد: ۱۵: ۳۸) // نبود سرمایه اقتصادی کلان در زمینه فناوری (کد: ۲۰: ۲۲) // مقاومت کسب‌وکارها سستی در برابر کارآفرینی‌های خلاقانه (کد: ۳۸) // مشخص نبودن جایگاه بخش خصوصی در اقتصاد (کد: ۳۹) // فعال نبودن شرکت‌های منطقه‌ای (کد: ۱۲)
		بی‌عدالتی	حقوق نامساوی در بازار	نابرابری جنسیتی در بازار کار (کد: ۹: ۸) // دسترسی نامناسب به بازارها (کد: ۱۹: ۳۸) // نبود فضای رقابتی در بازارها (کد: ۲۲)
			ادراک تبعیض	انگیزه‌های پایین تجاری (کد: ۳۴) // افت ارزش پول ملی (کد: ۳۴)

		ضعف حاکمیت قانون	قوانین اجرایی ضعیف	مواعن مالیاتی (کد: ۱۱) / مالیات بالا (کد: ۱۵) / دوره‌های انتظار طولانی برای دریافت وام (و وجود شبکه رانت در دریافت وام‌های بانکی در کشور) (کد: ۲۵)
			انحصارطلبی	عدم سرمایه‌گذاری دولت (کد: ۱۰: ۱۵) / تصدی‌گری دولت در اقتصاد (کد: ۳۶)
	قوانین و نظارت ناکارآمد	نظارت ضعیف و قوانین نامناسب اداری	نامناسب بودن قوانین مالیاتی	ضعف در قانون مالیات (کد: ۲۱: ۲۵) / ضعف در قوانین مالیات و عوارض (کد: ۲۱)
			نامناسب بودن قوانین بیمه‌ای	نامناسب بودن قانون تأمین اجتماعی (کد: ۲۱) / زیاد بودن نرخ حق بیمه (کد: ۲۱)
			نامناسب بودن قوانین سازمانی	نامناسب بودن قانون کار (کد: ۱۵: ۲۱) / مناسب نبودن قوانین ملی (کد: ۱۶: ۱۶: ۲۸: ۳۴) / عدم انعطاف‌پذیری قوانین کشور (کد: ۱۶: ۳۶) / نبود قوانین نظام‌مند در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات (کد: ۲۲) / مناسب نبودن قانون بازنشستگی (کد: ۲۵) / به‌روز نبودن قوانین (کد: ۳۶) / عدم ثبات در قوانین (کد: ۳۶) / نبود شفافیت در قوانین (کد: ۲) / عدم ثبات و موقتی بودن بخش‌نامه‌های متعدد (کد: ۳۶)
			نظارت نامناسب	نبود نظارت مناسب (کد: ۲۰: ۳۴) / فقدان نظام ارزیابی و نظارت منسجم (کد: ۳۴)
		قوانین نامناسب تجاری	نامناسب بودن قوانین مالکیت معنوی	ناکارآمدی سیستم حقوق مالکیت معنوی (کد: ۱۶: ۱۶: ۱۷: ۳۳) / نامناسب بودن رویه‌ها و قوانین ثبت اختراع (کد: ۱۷: ۱۵: ۳۶) / وجود قوانین کند کننده نوآوری (کد: ۲۲) / نبود قانون رقابت (کد: ۲۵)
			نامناسب بودن قوانین مالی	مقررات بودجه‌بندی نامناسب قوانین مالی نامناسب (کد: ۱۲) / نامناسب بودن قوانین صادرات و واردات (کد: ۲۱) / مناسب نبودن قوانین پولی و بانکی (کد: ۲۱) / نبود قوانین حمایتی از ورشکستگی (کد: ۲۵) / رویه‌ها و روش‌های نامناسب جبران خسارت ناشی از خطرپذیری (کد: ۳۰) / وجود مقررات سختگیرانه در ورود به بازار (کد: ۳۰) / نامناسب قانون تجارت (کد: ۳۶) / عدم وجود یک چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی (کد: ۳۷)
	مالیه کلان ناکارآمد	تأمین مالی نامناسب	دسترسی محدود به منابع مالی	عدم دسترسی به منابع مالی (کد: ۱۹: ۲۳) / محدودیت‌های مالی در حین کار به دلیل جذب اولیه نامناسب (کد: ۱۲)

			ضعف در شناسایی منابع مالی جدید	تکیه بر بودجه‌های دولتی مبتنی بر نفت (کد: ۳۱) / پایین بودن تعامل آموزش عالی با نیازهای اقتصادی (کد: ۱۶)
		تخصیص نامناسب منابع مالی	تخصیص ناکافی به دانشگاه	کمبود بودجه تخصیص داده شده به دانشگاه‌ها (کد: ۱) / کاهش بودجه دولتی به آموزش عالی (کد: ۱:۲۲) / وابسته بودن دانشگاه به بودجه‌های دولتی (کد: ۲۰)
			تخصیص ناکافی درون دانشگاه	کمبود منابع مالی برای تخصیص منابع مالی برای راه‌اندازی کسب‌وکار (کد: ۲۰:۱۹) / تخصیص پایین بودجه پژوهشی به دانشگاه‌ها (کم بودن سهم آن از تولید ناخالص) (کد: ۱۷:۱۲)
	سناست‌گذاری غیر اثربخش در آموزش عالی	رهبری نامناسب آموزش عالی	ارتباطات غیر اثربخش کارآفرینانه	ارتباط ضعیف دانشگاه‌ها با جامعه (کد: ۸:۱۸) / بین‌المللی نبودن آموزش عالی (کد: ۱۶) / نبود همکاری شبکه‌ای میان دانشگاه‌های ملی (کد: ۷: ۲۱: ۲۲) / رقابتی نبودن فضای بین دانشگاه‌ها (کد: ۱: ۲۲: ۳۴) / نبود رقیب مناسب برای رقابت (کد: ۱) / عدم اعطای مجوز به فعالیت دانشگاه‌های خارجی در کشور (ارتقاء فضای رقابتی با دانشگاه‌های ملی) (کد: ۲۱)
			هدف‌گذاری غیرهمسو با کارآفرینی	ارتباط نامناسب دانشگاه‌ها با بازارها کار (عدم توازن بین عرضه و تقاضا) (کد: ۱۶:۲۳) / عدم وجود الگوی منسجم در زمینه کارآفرینی دانشگاه‌ها در قالب زیست‌بوم (کد: ۱۶) / عدم تعریف کارآفرینی در رسالت‌های دانشگاه (کد: ۱۲) / عدم همگرایی بین سه کار ویژه آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی دانشگاه (کد: ۷) / غلبه کارویژه آموزش بر دیگر کارویژه‌ها (کد: ۸) / سکون در سیستم آموزش عالی (کد: ۳۴) / سیاست‌گذاری نامناسب در جهت توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاهی (کد: ۱۶) / نبودن برنامه جامعی در زمینه توسعه زیست‌بوم کارآفرینی دانشگاه (کد: ۱۶) / ضعف در استقلال دانشگاه‌ها (کد: ۲۱: ۲۲) / تناسب کم رشته‌های دانشگاهی با نیاز بازارکار و جامعه (کد: ۱۶) / نبود تفکر سیستماتیک در مدیریت دانشگاه‌ها (کد: ۲۱) / نامناسب بودن نظام اطلاعاتی مدیریت (کد: ۲۱) / عدم تمایل مدیریت دانشگاه‌ها به ریسک‌پذیری (کد: ۲۱) / نبود آرمان مشترک در دانشگاه‌ها برای ایجاد تغییرات در جهت کارآفرینی (کد: ۲۱)

			<p>مدیریت ناکارآمد سرمایه انسانی کارآفرینانه</p>	<p>عدم توجه به معیارهای کارآفرینی در جذب اعضای هیئت علمی (کد: ۳۰) / نبود نیروی انسانی متخصص در زمینه کارآفرینی در ساختارهای تصمیم‌گیر (کد: ۱: ۲: ۷: ۱۵: ۲۰) / نبود برنامه‌های جانشین‌پروری در بین مدیران کلان (کد: ۱۶) / سیستم جذب اعضای هیئت علمی ناکارآمد (کد: ۳۰) / ضعف در سیستم ارزشیابی استاد (کد: ۴۹) / نامناسب بودن سیستم حقوق و دستمزد دانشگاهیان (کد: ۴۹) / انتخابی نبودن فرایند انتصاب مدیران دانشگاه‌ها (کد: ۲۲) / ناعادلانه بودن معیارهای استخدام (نبود شایستگی) (کد: ۴۳) / فقدان مدیریت کشف استعدادها کارآفرینی (کد: ۱۶) / به‌کارگیری سیاست‌های سلیقه‌ای مدیران (کد: ۳۸) / گسست میان اهداف و برنامه‌های مدیران قبلی و بعدی (کد: ۴۴) / ناکارآمدی شیوه‌های مدیریت منابع انسانی (کد: ۲۳) / تمایل به کنترل به‌جای برنامه‌ریزی (کد: ۲۶) / تأکید بیش‌ازحد به قوانین و فقدان آزادی عمل (کد: ۲۶) / سستی بودن شیوه‌های ارزش دادن و ارتقاء کارکنان (کد: ۲۶) / ناکارآمدی اعضای هیئت علمی در تربیت نیروی انسانی متخصص (کد: ۲۷) / عدم توجه به نقش و جایگاه تمامی منابع انسانی داخلی و بیرونی نظام آموزش عالی جهت کارآفرینی (کد: ۳۰) / نامناسب بودن سبک‌های مدیریتی (آمرانه و وظیفه‌گرا) (کد: ۳۴)</p>
			<p>ناکارآمدی تربیت کارآفرینانه دانشجویان</p>	<p>عدم توجه به معیارهای کارآفرینی در پذیرش دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی (کد: ۳۰) / عدم تناسب بین طرفین فعلی پذیرش دانشجویان با نیازهای بازار کار (کد: ۲۷) / بالا بودن سبزه جمعیتی دانشجویان (نبودن تعادل بین عرضه و تقاضا) (کد: ۲۵)</p>
			<p>ناکارآمدی بکارگیری کارآفرینانه فارغ‌التحصیلان</p>	<p>نبود برنامه‌ریزی و سیاست‌های استخدامی جدید برای دانش‌آموختگان (کد: ۳۷) / بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی (کد: ۱۵) / نبود بانک اطلاعاتی در زمینه فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها (کد: ۳۲) / فرار مغزها و نخبگان به دلیل مناسب نبودن شرایط (کد: ۱۶) / عدم توسعه کانون‌های فارغ‌التحصیلی (کد: ۳۷)</p>

			برنامه‌ریزی آموزشی ناهمسو با کارآفرینی	افت کیفیت آموزش عالی (کد: ۲۱: ۳۶) / سنتی بودن دیدگاه تولید علم در آموزش عالی (کد: ۲۲) / تبدیل شدن دانشگاه‌ها به محلی برای گرفتن مدرک (کد: ۲۲) / ناسازگاری بین رشته‌های تحصیلی (تراکم تحصیلی در رشته‌های تحصیلی خاص) (کد: ۲۵) / ضعف در آموزش عمومی و پیش از ورود به دانشگاه (نبود پیوند میان آموزش عمومی و عالی) (کد: ۳۰) / نبود انتخاب رشته هدفمند آموزش عمومی (کد: ۳۶) / هماهنگ نبودن صنایع بزرگ با دانشگاه‌ها (کد: ۳۹) / نداشتن سیاست آمایش سرزمینی در احداث دانشگاه‌ها با توجه به هر زیست‌بوم (کد: ۴۲) / عدم زمینه‌سازی برای اشتغال در بخش خصوصی (کد: ۴۳) / سیطره نگاه رشدمحور (کمی‌نگر) در آموزش عالی (کد: ۴۴) / نامشخص بودن آینده تحصیلی در رشته‌های مختلف (کد: ۴۴)
			برنامه‌ریزی پژوهشی ناهمسو با کارآفرینی	ضعف در تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی (کد: ۲۰) / عدم تطابق بین نیاز شرکت‌ها و دانش تولیدشده در دانشگاه (کد: ۱۵) / عدم برنامه‌ریزی جامع در زمینه کارآفرینی (کد: ۲۳) / کنترل شدید و رسمی کارکنان توسط مدیران در دانشگاه‌ها (کد: ۲۳: ۲۶: ۲۸: ۳۰: ۳۴)
			بازاریابی ناهمسو با کارآفرینی	ناتوانی در تبدیل دانش به نوآوری در آموزش عالی (کد: ۱۶) / شکاف بین دانشگاه‌ها و تقاضای و انتظارات صنعت (کد: ۱۶) / ضعف در مراکز کارآفرینی دانشگاه‌ها (کد: ۱۶: ۳۷) / انباشت دانش تولیدشده بدون استفاده در دانشگاه‌ها (کد: ۲۰)
	ضعف در ظرفیت‌هایی نرم جامعه	فرهنگ کارآفرینی ضعیف در جامعه	فرهنگ حمایتی ضعیف	نبود فرهنگ کارآفرینی در اجتماع (کد: ۱۹: ۱۶: ۲) / عدم فرهنگ کار گروهی و تیمی در جامعه (کد: ۱۰: ۱۶: ۲۱: ۳۳) / نبود فرهنگ و شیوه تربیتی پرورش شخصیت کارآفرین در خانواده‌ها (کد: ۲۳) / عدم حمایت خانواده‌ها از کارآفرینی (کد: ۳۶) / شعارزدگی فرهنگ کارآفرینی در جامعه (کد: ۵۹)
			فرهنگ رفاه‌طلبی قوی	تسری فرهنگ کارمندپروری در جامعه (کد: ۱۶) / استبدادانه بودن فرهنگ حاکم بر سازمان‌های کشور (کد: ۲۱) / تقدیرگرایی و فردگرایی فرهنگی (کد: ۲۳) / استحاله فرهنگ مدیریت و وظیفه‌ای در سازمان‌ها (کد: ۲۳: ۲۶) / رواج نیافتن فرهنگ کاریابی در جامعه (کد: ۲۷) / رواج مدرک‌گرایی در جامعه (کد: ۳۶) / گرایش به استراحت طلبی، مسامحه و تنبلی (کد: ۲۴) / اتکا روانی به بزرگ‌تر و پیروی افراطی از رفتار آن‌ها (کد: ۲۴)

<p>ضعف در نگرش اجتماعی نسبت به کارآفرینی (کد: ۱: ۲۵: ۳۰) / ارزشمند تلقی نکردن کارآفرینی در جامعه (کد: ۱۶) / نبود آگاهی اجتماعی از کارآفرینی (کد: ۲۰: ۲: ۴) / فقدان رفتار کارآفرینانه در جامعه (کد: ۲۱) / وجود تعاریف هنجاری نامناسب از موفقیت در جامعه (کد: ۲۱) / رفتارهای اکتسابی (کد: ۲۴) / انتظارات غیرمنطقی (کد: ۱۲: ۲۴) / گرایش به انجام کارها به طریق عادی (کد: ۲۴) / پیروی از سنت‌های قدیمی (کد: ۲۴) / رغبت پایین خانواده‌ها در امر ازدواج با کارآفرین‌ها (ترجیح اجتماعی ازدواج با کارمند دولت) (کد: ۲۹)</p>	<p>بی‌توجهی به ارزش کارآفرینی</p>	<p>ضعف در هنجارهای کارآفرینی جامعه</p>		
<p>کاهش اعتماد عمومی جامعه به دانشگاه (کد: ۱۵) / نبود کارآفرینان بالقوه در جامعه (کد: ۱۲) / استقبال اجتماعی پایین از کارآفرینی در جامعه (کد: ۱۵) / نگرش اجتماعی نادرست نسبت به پول و ثروت (همواره به ثروتمند به‌عنوان دزد نگریسته می‌شود) (کد: ۲۹) / کمبود اعتماد به نفس و خودباوری (کد: ۲۳) / عدم اعتماد به شبکه‌های مجازی در راه اندازی کسب‌وکار (کد: ۳۷)</p>	<p>اعتماد ضعیف به کارآفرینی</p>			
<p>کلیشه‌ها و ذهنیت اجتماعی نادرست در زمینه کارآفرینی زنان در جامعه (کد: ۱۹: ۲۹) / تمایل اجتماعی به داشتن شغل دولتی (کد: ۳۳) / وجود هنجار محافظه‌کاری در تصمیم‌گیری‌های افراد جامعه و تمایل به سودهای کوتاه‌مدت (کد: ۲۳: ۲۶: ۲۸: ۳۴) / گرایش هنجاری کمتر به آزمون-خطا (تجربه) در فرهنگ (کد: ۲۳) / عادت به عادت‌ها (کد: ۲۳) / دلسرد کردن خود توسط دیگران (کد: ۲۴) / وارثی پنداشتن قوه خلاقیت (کد: ۲۴) / تفکر منفی (کد: ۲۴) / کمبود جسارت و جرئت (کد: ۲۴) / تلقی از شکست در کارآفرینی به‌مثابه لکه ننگ نه تجربه در جامعه (کد: ۲۵) / انتظار اجتماعی از دولت در ایجاد شغل (نگاه به دولت به‌عنوان کارفرما) (کد: ۲۹) / سازگاری با گروه (همرنگی با جماعت) (کد: ۲۴) / دنبال‌جویی منافع فردی به‌جای منافع جمعی (کد: ۲۹) / نبودن اعتقاد به مؤثر بودن و مفید بودن خویشتن (کد: ۳۸) / موافقت بی‌قیدوشرط با افکار و عقاید دیگران (کد: ۳۸) / احساس ناتوانی در گسترش استعدادها (کد: ۳۸) / احساس بدشانس بودن (کد: ۳۸) / نداشتن پرستیژ اجتماعی ارزشمندی نخبگان در جامعه (کد: ۴۴)</p>	<p>کلیشه‌های ذهنی ضد کارآفرینی</p>			
<p>نیود حمایت سیاستی از جانب دولت (کد: ۱۵: ۱۷) / نیود برنامه حمایتی منسجم از سوی دولت در شناسایی نیازهای مالی کسب‌وکارها و برطرف کردن آن‌ها (کد: ۱۲) / عدم حمایت تبلیغاتی از کارآفرینی در رسانه ملی (کد: ۲۹)</p>	<p>ضعف در سازوکارهای حمایتی سیاستی</p>	<p>ضعف در سازوکارهای حمایتی کلان</p>	<p>نیود سازوکارهای حمایتی و تشویقی در سطح کلان</p>	

			ضعف در سازوکارهای حمایتی اقتصادی	عدم حمایت مالی دولتی (کد: ۲: ۷: ۱۷) / نبود تسهیلات بانکی، گمرکی و غیره برای دانش‌آموختگان در راه اندازی کسب‌وکارهای نوپا (کد: ۱۵: ۱۶) / عدم حمایت از بخش خصوصی (کد: ۳۶)
			ضعف در سازوکارهای حمایتی نهادی	عدم پشتیبانی نظام‌مند در قالب زیست‌بوم کارآفرینی (کد: ۹: ۸) / کمبود حمایت مشاوره‌ای در راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوپا در جامعه (کد: ۱۶: ۱۹: ۲۵) / کمبود نهادهای حمایت‌کننده (کد: ۱۲) / کافی نبودن نهادهای مشاوره‌ای تخصصی (کد: ۱۹: ۱۶: ۲۵) / اطلاع‌رسانی نامناسب از خدمات حمایتی موجود (کد: ۲۵) / ارائه نشدن خدمات مشاوره لازم برای کسب‌وکارهای نوپا (کد: ۱۶)
		ضعف در سازوکارهای تشویقی کلان	ضعف در مشوق‌های حمایت	نبود مشوق‌های حمایتی دولتی (برای نمونه مشوق حذف مالیات و...) (کد: ۶) / نبود نظام تشویقی بر اساس عملکرد در سازمان‌های دولتی (کد: ۹۸: ۲۶) / نبود نظام پرداخت حقوق بر اساس عملکرد در سازمان‌ها (کد: ۲۳) / ارائه پاداش‌ها به شکل مساوی و برابر برای همه (کد: ۲۶)
			ضعف در مشوق‌های رقابتی	نبود فضای تشویقی و قدردانی از افراد ریسک‌پذیر در جامعه (کد: ۲۹) / نبود فضای تشویقی از افراد ایده‌پرداز (کد: ۲۹) / نبود نظام پاداش‌دهی برای انتقال فناوری (کد: ۱۲: ۴۰)
	ضعف در ظرفیت‌هایی سخت در جامعه	ضعف در ظرفیت‌هایی فناورانه کلان	ضعف در امور آیتی	مناسب نبود زیرساخت‌های فناوری اطلاعاتی در کشور (کد: ۲۲: ۳۴) / شکاف در دسترسی به اینترنت (کد: ۲۲) / دسترسی محدود کسب‌وکارها نوپا به فناوری‌های نوین (کد: ۲۵)
			ضعف در امور اطلاعاتی	تنگناهایی در تقاضای فناوری اطلاعات و ارتباطات (کد: ۲۲) / نبود بانک داده‌های اطلاعاتی منسجم (کد: ۳۱)
		ضعف در ظرفیت‌هایی فیزیکی	ضعف در امور زیرساخت کارآفرینی	نبود زیرساخت کافی در جامعه برای انجام کارآفرینی (کد: ۱۴: ۲۰: ۳۶) / نبود زیرساخت‌های تجاری (کد: ۳۴) / نبود زیرساخت‌های تخصصی و جدید موردنیاز شرکت‌های جدید و در حال رشد (کد: ۳۴)
			ضعف در زیرساخت ارتباطی	نامناسب بودن زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ساخت‌وساز (کد: ۳۴: ۳۶) / نبود زیرساخت کسب‌وکارهای ارتباطاتی (کد: ۳۴: ۳۶)

Archive of SID